

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... » 10.—
 Negyedévre ... » 5.—
 Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám: 61—38.
 Hirdetések
 felvétele ugyanott.

Budapest, április hó 3.

Április elsejével kezdődött az új évnegyed.
 Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova-előbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 20 kor.
 Félévre 10 kor.
 Negyedévre 5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

A pihenésről.

— ápr. 1.

Az emberi pihenés problémája csak látszik könnyűnek; a valóságban azonban alighanem megoldhatatlan. Ez a sántalábu aforizma jutott az eszembe a Husvétra következő kedden. Mert vallásoknak is, szociológusoknak is, sőt talán orvosoknak is az a félfogása az ünnepről, hogy az a pihenés napja; az üdülés ideje.

A most elmúlt ünnepekre azonban ezt aligha lehet egész bizonyossággal rámondani: Mert Ökörítón ugyan megtalálta háromszáz ember tizenkét perc alatt az örök nyugodalmát, csak hogy egy kicsit nagyon is fényeskedett nekik; Kölnben a cirkususz kapujában ötezer kifelé törekvő ember szintén véres csatát vívott ötezer befelé nyomakodóval és halálra taposott néhány asszonyt és gyermeket; Zágráb mellett egy faluban a csendőrök kénytelenek voltak agyonlőni négy embert az ünnep tiszteletére; Budapesten pedig a kiütéses tifusz, amely hétköznaponként átlag két-három új beteget szerez, a Husvét alatt egyszerre huszonnégyre szöktette fel a megbetegedések számát, de ez még mind nem nevezhető igazi pihenésnek. Legalább az elpiheneteknek maguknak aligha ez volna a véleménye. No, majd annak idején ne is felejtjük el megkérdezni tőlük.

Az ünneplésnek a mai rendszere tehát egyáltalán nem jelenti a pihenést. Akár az angol rendszerét, akár a francia rendszerét, akár a magyar rendszerét tekintem, seholy a pihenést nem látom. Angliára ünnepnaponként a Clyde torkolatának a kódénél is sűrűbb köd ereszkedik alá. Becsuknak mindent, börtönbe vetik az egész országot és a halálos unalom napja köszönt rá mindarra az angol honpolgárra, akinek

már szombaton nem volt annyi esze, hogy beszeresse a kellő mennyiségű stout alet vagy ginevert és azoknak a segítségével verje el a sweet home négy fala között, amely neki tudvalevően a vára is, a vasárnap idegbőszítő, agyvelőbutító kényszernyugalalmát. Franciaországban nincs kötelező munkaszünet, ott ünnepnapon is csak a gazdája jóvoltából van kimenője a salariénak. Akinek tehát nincsen kimenője, az vasárnap is dolgozik, akinek ellenben kimenője van, az csakugyan kimegy. Nyáron a zöldbeli vendéglőkbe, a szomszédos falvakba, télen a különféle Moulin Rouge-okba, chantantokba, Tabarinekbe, vagy hogy hívják ezeket a francia »Blau Katz«-okat, de mindenesetre valami erkölcsnemesítő és idegpihentető intézetbe. A magyar rendszer pedig — felesleges részletezni — vagy falusi bált, vagy körcsmai verekedést, vagy hajnalig tartó ferblipartit, vagy köbreemelt pálinkaporcziót jelent az 1871-iki községi törvény értelmében aszerint, ahogyan az ünnepnap kisközségben, nagyközségben, rendezett tanácsu városban, vagy pedig törvényhatósági joggal is felruházott, sőt fő- és székvárosban folyik le.

A vallásoknak mindegyike a bajra bizonyára tüstént és készségesen megvan a panacea: ne menjenek az emberek ünnepnapon korcsmába, hanem templomba. Rettenetes vigyorgással felel erre a kiütéses tifusz: a tulzsufolt templom nagyobb veszedelem, mint a tulzsufolt vendéglő. Mert a templomi padokban egészen egymás mellé szorulnak az emberek, válogatatlanul, — ez persze a demokrácia diadala ebben a jelszóban, hogy »az én bacillusom a te bacillusod is« — a korcsmában ellenben a székrendszer mégis csak hagy valamelyes olyan távolságokat az emberek között, amelyeket a kevésbé ürge bacillusok nem tudnak átügrani. A vendéglőben úgy ahogy mégis csak kiöblítik a söröspoharakat, de a szenteltvíztartóba minden köröm válogatatlan egyszerüséggel nyulhat bele, mert annak a tartalmát már dezinficiálta az áldás.

A szociológusok szintén tudják a baj gyógyításának a biztos módját: ünnepnap maradjon mindenki otthon és szórakozzék vagy családi körben, vagy a barátaival. Szép. Vagy legalább is tetszetős. Hanem két megfigyelés hiányzik belőle. Az egyik az, hogy az olvasóköri ferbli kismiska ahhoz az ádáz pénzügyi harczhoz, amely ünnepnaponként a szelid, békés és hívogató külsejű udvarházak belsejében folyik le, a kaszinói makaó pedig csak ellenőrzés-szelidítette fenevad a magánlakásokban folyó kártyativornyákhöz hasonlítva. A másik pedig ez: nem a korcsma neveli

az alkoholistát, hanem az otthon elfogyasztott ital. Nem az szokik rá az alkoholra, aki néha, ünnepnapon a korcsmában berug és másnap üdvös fogadalmakat tesz a mosdóedényének, hogy soha többé nem utánozza Noé apánk példáját, hanem az, aki észreveszi, hogy az ördögöt haza is lehet vinni és hogy az alkohol cigány-muzsika nélkül is nagyon szépeket tud énekelni. Mert nem az az alkoholist, aki néha-néha istentelenül berug, hanem az, aki nem képes már részeg lenni és a megszokott alkoholméregtől csak a megszokott józanságát kapja vissza. A »solotrinker«, akit pedig nem a korcsma, hanem az otthon töltött ünnepnap bora nevel. És hiába mondanak akármit! Az emberek, ha vasárnapi elzárkózásra kényszerülnek, mégsem fogják sem Kempis Tamást, sem Smilest, sem Tolsztojt olvasni, hanem vagy kártyáznak, vagy isznak. Zárjátok be a korcsmákat vasárnapon és alkoholistákat neveltek.

Ugy látszik tehát, hogy a hetednapos ünnepnek, a kényszerünnepnek a gondolata ma már nem válik be. Másképpen mondva: ma már felismertük róla, hogy nem válik be és nem is vált be soha. Nem pihenőnap sem jobbra, sem balra fontolgatva, a duplaünnep téltelenségben töltött negyvennyolcz órája pedig egyenesen vagy elszoktatás a munkától, amihez Karácsony után, Husvét után, Pünkösöd után, valljuk csak meg, mindenki undorral fog újra hozzá, vagy pedig kettős alkalom az emberi ostobaság, féltelenség, vagy titkolt szenvedély garázdálkodására. Ki megy színházba ünnepnap? Akinek az izlése a szardiniás skatulyába, vagy a héringes hordóba irányul bele. Ki látogat képtárat, muzeumot ünnepnap? Aki szereti tudni azt, hogy milyen szaga van a szomszédjai lakásának.

Hanem — ha azt a negyvennyolcz órát el lehetne osztani. Hiszen a matematika olyan okos mesterség. Ha például az emberek a mai konvenczió helyett abban konveniólnának, hogy összeadják a mai ünnepnapok összes óraszámát, azután ezt az összeget elosztják az esztendő napjai szerint háromszázhatvanöt részre. Hozzávető számítás szerint ekkor jutna minden napra három óra ünnepnap. Így értem: nem lenne többé egyetlen egy ünnep sem a világon, mindennap kellene dolgozni egy kicsit, de minden nap kinek-kinek három órával kevesebbet a mai munkájánál. Három megnyert, magunk-órája minden áldott napon. A diák menne vasárnap is iskolába, de jutna neki hétfőn is idő a métára, vagy a korcsolyára, a hivatalnok; a kereskedő végezhetné a munkáját nem a kimerülésig, hanem csad addig, amig éppen még jól esik letenni a tollat meg a rőföt, nem pedig odavágni az illetőségi helyére, a fáradt három órával többet aludhatna, — pedig az álom nem tolvaj, aki ellopja a fele életünket, hanem áldott tündér, aki mentül hosszabban időzik nálunk, annál inkább meghosszabbítja az életünket, — három órával többet foglalkozhatna mindenki a maga dolgával, a családjával, a békességével, az ekként nem undorítóan nagy koncznak odadobott, hanem mindennapra biztos szabadságával. A szórakozóhelyek, a lélek felüdülésének a helyei mindennap egyenletesen telnének meg.

A muzeumnak, képtárnak, könyvtárnak, színháznak mindennapra egyenletesen jutna ki a publikuma és Vampetics nem drukkolna többé a vasárnapi eső ellen, viszont a kávéházi pinczérnek sem lógna ki hétfői hajnalhasadásra a fáradtságtól a nyelve. Mert a mindennapra elosztott három ünnepórával szükségszerűen együtt járna a munkábaállásnak és munkaabbahagyásnak az a váltógazdasága is, amely mechanikusan, automaticze megakadályozná a mai nagy tömegtorlódásokat, azokat a csunya és élvezetet éppen azért nem nyújtó összeröffenéseket, mert mindenki ilyenkor akar egyszerre mulatni.

Hallom az ellenvetést, hogy a mindennapi három órás ünnep éppen ellenkezően mindennapi háromórás korcsmázásra szoktatná az embereket, a hamar jövő szabadulás tudata léhábbá tenné az ugyis rövid munkát. De ez nem igaz. És ha igaz volna is, akkor is itt van ellene az argumentumom, amit slágernek tartogattam idáig: a mai ünneprendszernek a legnagyobb kára és ártalma nem maga az ünnep, hanem először az ünnepre való készülődés, másodsor pedig a »Blaumontag«. Amit mind a kettőt kiküszöbölne az emberi fogalmak közül az a rendszer, amely a kalendáriumban nem függőlegesen, hanem vízszintesen osztaná el az ünnepeket.

Lehet, hogy vad utópia, álomlátás ez mind, amit most elmondtam. De az ember még a mai világrend borsóján is álmodhatik szépeket és csak az a szép ezen a keserves világon, amit az álmainkban látunk.

Paganel.

Vasárnapok.

— Szabolcsi Lajos verseskönyvéből. —

Barcarole.

Lajos király selyemcipőben
Jár a vizeken,
Hüvös erdőkből jöjj ki lassan
S csókold le a szemem,
Tavaszi reggel sirtam utánad,
S nem láttál meg te sem,
Valaki jönne, odaadnám
Az egész életem.
Ködök usznak ki hüvös erdőkből
S lefogják a szemem,
Lajos király selyemcipőben
Jár a vizeken.

Karének.

Jobb meghalni távol magányban,
Kihülni fizetett, idegen ágyban.

Hol nem értik végső sorunkat,
És meghalhatunk önmagunknak.

S más sirásától meg nem tépve,
Épen jutunk a mindenségbe...

Levél.

Horáció, úgy száll reám az este,
Mintha valaki küldené;
Sajnálj: reszketve botorkálok
Képen, zenén át a szavak felé.

Álmodom, érzem a tökéletest,
De megmutatni nem tudom;
Csak úgy suhan a lelkemen keresztül,
Mint árnyék egy-egy alkonyon...

A császár.

Most már csak őszkor látszik, egy-egy éjen,
Hős ujjai a ködbe csüngenek;
Fehér mellényén novembéri foltok,
És minden tagja átlátszón remeg.

Egykor övé volt a piros vidámság,
S most búsan kísért, szegényes keresztel;
Egykor parancsolt setét csapatoknak,
Zászlók dagadtak; mert ő volt a mester.

Most már csak őszkor látszik, egy-egy éjen,
Halkan suhan a szürkületen át;
De hogyha int: sok messzi, meleg ágyban
Megdermednek az alvó koponyák.

Ítékezés.

Irtá: BIRÓ LAJOS.

Az ebédlőből átmentem az irodámba. Szivarra gyujtottam, kezembe vettem az ujságot és lefeküdtem a diványra.

— A tárczát — gondoltam — el kell olvasnom. Egy óra mulva sugárzó arczczal itt lesz Géza és megkérdezi, mi a véleményem róla.

Végigolvastam. Unatkozva és boszankodva végigolvastam. Elálmosodtam. Letettem a szivaromat, a fejem alá gyűrtem egy párnát és becsuktam a szememet.

*

Kinyílt az ajtó és Kálmán jött be hozzám.

— Szervusz, — mondtam — gyujts rá egy szivarra.

Rágyujtott. Nyugodtan szivarozott és csendesén beszélgettünk.

— Igaz, — mondta — olvastad a Géza tárczáját? Ekkor eltűnt a nyugalom. Dühbe jöttem.

— Olvastam, — mondtam haragosan — olvastam, mert egy óra mulva itt lesz, és a dicsőségtől lesz mámoros a szeme és a gögtől és a büszkeségtől részegen fogja kérdezni, mit szólok hozzá.

— Ugyan ne haragudj — mondta nevetve Kálmán.

— De haragszom. Haragszom először azért, mert ezeket a siralmas, ezeket a felbőszítően nagyképu és gutaütöten tehetetlen vergődéseket, ezeket a lapos és ádáz együgyűségű tákolmányokat végig kell olvasnom. Haragszom másodsor azért, mert ez a fiú, ez a Géza úgy hordozza közöttünk a fejét, mintha valami igen különös, tiszteletreméltó és becses jószág volna, és mintha mi valamennyien tökfilkók volnánk.

— Dehogy! Hiszen mindig megkérdezi a véleményünket.

— Megkérdezi, mert tudja, hogy csak jót mondunk neki. Azzal a fanatikus elragadtatással, amelylyel magában gyönyörködik és azzal a gyönyörüségtől szédelő buta vaksággal, amelylyel a világban jár, kirevolverezzi tőlünk a dicséreteket. Ma már ötven helyen volt bezsebelni az ilyenkor kijáró elismerést és késő éjszakáig trappol még a városban, hogy minden esedékes dicséretet inkasszálhasson.

Kálmán vonogatta a vállat:

— Hátha csakugyan tetszenek a dolgai?

Elképedve néztem rá.

— Az isten szerelmére, csak nem mondd ezt komolyan?

Kálmán kissé sértődötten válaszolt:

— Kérlek szépen: faktum az, hogy a legelőkelőbb lapok szívesen közlik a dolgait és hogy a darabját is elfogadták.

Erre már csak sziszegni tudtam dühömben. És csapkodtam az asztalt.

— Oh gyermeki ártatlanság! Oh te naiv, beteg ifju! Közlik a dolgait, persze hogy közlik. Mert Géza bácsi igazgatója a Központi Banknak, mert Leó bácsi elnöke a szerszámgyárnak, mert Ödön igazgatója a Hitelintézetnek és mellékesen a Pázmány-nyomdának. Mert viruló és kellemes üzleti összeköttetésben vagyunk velük, és mert a barátság megéri nekik azt, hogy három-hetenként egyszer fogcsikorgatva leadjanak egy lapos tárczanovellát. Mert a Géza könyvét ezzel a megjegyzéssel küldte szét a lapokhoz a kiadója: »A szerző az ismert bankár család tagja«. Ezért, naiv gyermek, ezért!...

Kálmán megfélemlítve hallgatott. Azután megpróbálkozott egy szerény ellenvetéssel:

— De mikor ő író akar lenni!

— Hiszen éppen ez a felháborító. Ha csak kísérleteznék, ha csak szórakoznék, ha csak *ezt is meg akarná próbálni*, akkor jó volna. De hogy komolyan írónak tartja magát és hogy komolyan a pályájának nevezi az irodalmat, hogy meg akar élni belőle és hogy a talentum, sőt a genie jogait és kiváltságait reklamálja a maga számára, az türhetetlen, az megbizsergeti az embernek minden idegszálát, azt nem lehet elbirni.

— Meg fog élni — mondta Kálmán gögösen.

— Meg fog élni, — válaszoltam — de nem az irodalomból. Hanem az apja pénzéből. Az irodalomhan pedig lesz egy szárnalmas, egy siralmas, egy nevetséges alak, aki mögött összemosolyognak az emberek, akit türnek, de lenéznek az írók, vagy akit egyszer csak nem is türnek már és akkor aprítanak fel, amikor azt hiszi, hogy irigyelt és bámult mester.

— Te is irogattál!

— Igen, *irogattam*. De nem irtam. És idejekorán észrevettem, hogy vissza kell vonulnom, hogy itt van a helyem az ügyvédi irodában és hogy Anatole Francet olvasni sokkal nagyobb öröm, mint vizenyős műveket alkotni.

— Hát csakugyan olyan tehetségtelen?

— Hát te ezt most kérdezed? Hát te erről nem vagy meggyőződve? Hát nem látod a Vera kinos mosolygását, mikor néhány sorát elolvassa? Hát nem látod, hogyan csavargatja Ödön a bajuszát, mikor egy-egy *művét* átnyújtja neki? Hát nincs szemed? Hát olvastál tőle valaha egy keményen megformált, egy erős, egy izmos, egy művészi sort? Hát olvastál tőle valaha valamit, amiben legalább a hibák lettek volna eredetiek? Hát nem dühöng-e mindenben, amit ír, a laposság, a lomposság, a tehetetlenség, a keser-

ves kikefélttség? Az ellentéte mindennek, amit tehetségnek hívnak. Szánalmas másolás és nagyképü kapkodás minden sora. Csak a teljes tehetségtelenség és az izlés és a művészi ösztön teljes hiánya lehet ilyen elbizakodottan bátor, mint az ő írásai. Hiszen soha egy perczig sem vergődött, soha nem kinlódott; pedig még én is kinlódtam, aki sohasem voltam tehetség. De izlésem volt. Még tudtam mérni az írói magasságokat. De neki még művészi ösztöne sincs, ami nekünk, a jóízű olvasóknak is megvan.

Kálmán gyáván szólott:

— Hátha megjön?

— Oh édes fiam!... Két embert semmi nem választhat el jobban egymástól, vastagabb falat két ember közé semmi sem vonhat, mint az izlés különbsége, mint a művészi ösztön, amely az egyikben nincs meg és a másikban megvan. Vannak emberek, akik sohasem fogják megérteni, hogy sorok és sorok, írók és írók között különbség van, hogy van az irodalomban krumplihámzás és van artisztikum. Ha van más világ és Géza valamikor meghal és ott fent lesz és megtisztult elmével és mindent értő és sugárzó lélekkel onnan letekint... akkor talán... vagy még akkor sem fogja megérteni, mi az, ami nem volt abban, amit ő irt, hogy mi a tehetség és mi az, amit az írók most már egy kissé koptatott elnevezéssel artisztikumnak hívnak...

Kálmán vonogatta a vállát:

— Hát mit lehet akkor csinálni?

— Tudom, hogy hiábavaló, de én mégis megmondom neki. Könyörtelenül, kiméletlenül, brutálisan.

— De mikor tudod, hogy nem használ. És olyan jó fiu, olyan igazán nagyon jó fiu.

— Mégis megmondom; ezt nem lehet tünni, az ember izlésének ezt a meggyötrését, ezt a kihívását, ezt a maltretizálását nem lehet eltünni. Jó fiu. De nem bánom. Megmondom neki.

... Amikor ezt az utolsó szót haragosan, felhevülve és kiabálva kiejtettem, akkor valami rettenetes dolog történt. Az ebédlő ajtaja kinyílt és beesett rajta Géza. Az arcza fehér volt. A homlokán verejtékcseppek látszottak és a haja izzadságtól nedvesen lógott a homlokába. A szeme kitágulva és könyvesen nézett rám és az ajka remegett, mintha nem tudna belefogni abba, amit el akar mondani.

Kálmán felugrott. Ijedten néztünk rá.

— Hallgattam, — mondta Géza és csuklott, mintha a sirását nyelné le — hallgattam, mindent hallottam... Hát mondd... hát mondd...

Nem tudott tovább beszélni. Leült egy karosszékre. az ajkát mozgatta, mintha a sirás akarna kitörni belőle.

Nem tudtam megszólalni. Álltam előtte és a kezeimet emelgettem.

Fájt a szívem és rettenetesen szégyeltem magamat. Kínóztam az agyamat: mit mondjak, mit hazudjak, hogyan tagadjak le mindent, amit hallott. De hiszen lehetetlen, mondtam magamban. És a rémülettől és a szégyentől és a fájdalomtól reszketni kezdettek a lábaim és dideregtem.

*

Ekkor felébredtem. A párna be volt gyűrve a fejem alá, az ujság ott hevert mellettem a földön. Körülnéztem és megdobbant örömben a szívem. Ohó, hiszen csak álmodtam, álmodtam, álmodtam...

Boldogan nyujtózkodtam ki. A rémületet és a fájdalmat minden tagomban éreztem még, elállott a lélekzetem, ha arra gondoltam, ami majdnem történt. De most már nyugodtan és kényelmesen ásitóztam.

Azután kint csengettek. Kinyílt az ajtó és Géza jött be sugárzó arczzal, a dicsőségtől mámoros szemmel, a gögtől és a büszkeségtől részegen. Felugrottam. Kezet fogtam vele. Nem is vártam, míg szól; sietve, örömmel, elragadtatva, boldogan és hálásan mondtam neki:

— Most olvastam a novelládat. Elsőrangú. Pompás. Erős, értékes, finom, művészi munka. El vagyok ragadtatva tőle...

Toll és tőr.

— ápr. 1.

TIZ DRAMATURG, TIZ DARAB. Azt hittük, csak heten vannak: a dramaturgok. És sohasem tudtuk volna meg, hogy tizig megnőtt a számuk, ha véletlenül nem tiz magyar szerző sinylette volna meg ezt a szaporulatot. Tiz szerző elfogadott darabját nem fogadták el a Nemzetiben. Ez paradoxon, de igaz. A szótöbbség elfogadta, a szókisebbség visszautasította. És Ibsen Stockmann orvosa, kollégájával, Nordau orvossal együtt, boldog lehet. Győzött a minoritás; a három tagból álló kisebbség, a Tóth Imréből, Hevesi Sándorból és Csathó Kálmán doktorból álló minoritás vétót mondott a héttagu dramaturg bizottság ítélete fölött. Miért? Talán azért, mert a tiz darab egytől-egyetig rossz volt, előadhatatlan, művészietlen, irodalmiatlan, színszerűtlen? Ez majdnem hihetetlen. Hiszen a drámabíró bizottság jelentése nyilván épp az ellenkezőt konstatálta róluk! Furcsa! Valami tévedés lehet a dologban. Vagy a hét dramaturg tévedésből mondta jónak a tiz darabot, vagy a három dramaturg tévedésből mondta rossznak a tiz darabot, s a tiz darab tévedésből jó, vagy pedig a miniszterium tévedésből mondta jónak a tiz dramaturgot, amikor tiz darabhoz hét usque egy dramaturg is jó.

A NAGY SZÓZAT. A Kossuth-párt, az egyedüli igaz, magyarszívű párt, amely nemcsak a szájával, de a szívével is magyar, szózatot intézett a nemzethez. Szól pedig a szózat sokféle szépről-jóról, van benne sok kortesfogás, sok ajánlkozás, de legtöbb benne az ígéret. Lesz önálló bank, lesz önálló vámtérlet, hadsereg, nemzeti zászló, választójog, minden-minden, amit csak óhajtasz jó magyar nép. S ha kell még valami, csak szólj nekik, meglesz minden. S a szózat ékes, zengzetes magyar nyelven íródott az Urnak 1910. esztendejében, s csak egy a hiba benne: nem magyarul íródott. Azok az urak, akik írták, nem tudnak sem írni, sem beszélni — magyarul. Olyan nyelvtani hibákat találunk benne, hogy igazán nem nehéz megérteni, miért vannak ezek az urak annyira ellenére annak, hogy az általános választói jogot a — magyarul írni-olvasni tudáshoz kössék.

A GÁZLÁNGELME ZSENIALITÁSA sokkal előbb szerzett meglepetést a fővárosnak, semmint azt Heltai Ferencz ur legjobb barátai és legbizalmasabb ösmerősei képzelni merték. Hogy Heltai Ferencz az egyetlen gázlángelmének tartja magát, ezt tudták róla, de még sem képzelték, hogy ez a zsenialitás ilyen hamar tör ki és milliákat kér. Heltai ur szerényen jelentkezett alig egy esztendővel ezelőtt. Nagy megtakarításokat ígért s számításai szerint a fővárosnak a legrövidebb időn belül meg kell gazdagodni, ha a gázgyártást községi üzembe veszi s az üzem élére Heltai Ferencz

urat állítja igazgatónak. Most azonban kitudódott, hogy a fővárost még sem lehet Heltai Ferencz ur lángelméjével kivilágítani. Ahhoz még pénz is kell, még pedig sokkal több pénz, mint amennyit Heltai ur preliminált az új gázgyárak berendezésére. Ez a pénz Heltai Ferencz ur igazgatása alatt máris a háromszorosára emelkedett. Kezdetben mintegy tíz millióról beszéltek s ez a tízmillió berendezési költség immár harmincz millió koronára emelkedett. Harmincz milliót áldozunk tehát ma gázgyárak berendezésére, amikor nagyon valószínű, hogy az elektromos világítás évről-évre olcsóbbá válik s hovatovább könnyű dolog lesz a villamos fényt a legkisebb lakásba is bevezetni. Amikor ez a lehetőség elkövetkezik s a főváros lakossága villamos világítást kér gáz helyett, akkor persze az lesz a kifogás, hogy a villamos berendezésre nem térhetünk át mindaddig, míg a gázgyári költségek nem térülnek meg. Hogy harmincz millió koronát bajos egyhamar kipréselni egy fővárosi üzemből, ez alig szorul bizonyításra. Így aztán a gázgyár megmarad az idők végtelenségéig gázgyárnak és Heltai Ferencz ur megmarad az igazgatójának. Heltai tehát mégis zseniális. Biztosítani tudta magának hosszú időre az igazgatói állást. Gondoskodott róla, hogy ne váljék nélkülözhetővé. Harmincz millióval körülszanczolta magát s nincs az a hatalom, mely őt kiverje onnan. De aki ilyen kitűnő biztosító talentum, inkább mehetne biztosítási akvizítórnek, mint gázgyári igazgatónak. Csakhogy Magyarországon senkit sem tesznek arra a helyre, amely talentumának leginkább megfelelne. Ebbe belepusztul az ország és a főváros, de vigaszunkra szolgál, hogy jól élnek tőle a kevesek.

A MAGYAR PARASZT eliszsa a pénzét, vagy templomot épít rajta. Aki a templomokat nézi, az láthatja, hogy a paraszt többet iszik, mint a mennyit épít. De ezt csak Magyarországon teszi így, mert itt a városok a maguk pénzén is felépítik azt a templomot, amelyet a paraszt a korcsmában elivott. Amerikában másként cselekszenek. Amerika nem ad pénzt templomokra, így hát a kivándorolt paraszt a maga pénzén emel házat az istennek. Ennek dicséretét olvassuk most az amerikai lapokban, amelyek minden jót elmondanak a magyar parasztokról, amiért a maguk garasáiból templomot építettek. A paraszt nyilván keserű arcot vág ehhez a dicsérethez s visszakívánja Magyarországot, ahol szinte erényszámba megy pénzt koldulni templom építésére. Milyen más világ ez! Itt szívesen emelnek palotát az Urnak s hitvány kunyhót a parasztnak, mivelhogy a parasztnak úgy sincs az isten házában egyebe. Sok eredményt mégsem várunk az amerikai áradásaitól. Nem hiszszük, hogy a példa sok utánzókat kapna, ha még úgy dicsérik is. Templomot csak a más pénzén szeret építeni az ember s a magyar paraszt megmarad Amerikában is annyira magyarnak, hogy nem tér el ettől a jó magyai szokástól.

A VÉLETLEN NAGYON MALICZIÓZUS VOLT ezen a héten. A szociáldemokraták örök időkre kizártak a pártból egy elvtársat, amiért az a szociáldemokratákat kritizálni merte. S néhány nappal később a burzsoá-társadalom igazságügyminisztere több olyan szociálista pört töröltetett, amelyekben szociáldemokraták kritizálták ezt a mai burzsoá-társadalmat és annak burzsoá-erkölceit. A burzsoá-társadalom tehát irgalmasabb szívű, mint az elvtársak és megbocsát azoknak, akik őt támadják. Eltűri a kritikát, pedig nem is oly makulátlan, mint az elvtársak szervezete. Egyetlen erénye azonban, hogy nem tartja magát oly szentnek és sérthetetlennek, mint a magyar elvtársak, akik felségsértést látnak minden szóban, mely szüziés tisz-

taságukat kétségbevonja. A tisztaság kétségkívül dicséretre méltó tulajdonság, de társadalmi végcélnek nagyon alkalmatlan. Mert hová jutna a jövő állama, ha mindannyiszor toalett-asztalhoz kellene ülnie, valahányszor kétségbe vonják tisztaságát.

PARLAMENTI VÁDLOTTAK.

(A rendőrkapitány előtt.)

KAPITÁNY: Ön is azzal van terhelve, hogy részt vett a parlamenti vérekezésben.

TERHELT: Részint tagadom, hogy jelen voltam, részint csak mint néző voltam jelen, részint néhány törvénykönyvet a fejéhez vágtam a miniszterelnöknek, részint tagadom, hogy ehhez nem lett volna jogom, részint pedig nem nyilatkozom, mert immunis vagyok.

KAPITÁNY: Részint pedig egy vertréből való tintatartóval megsebezte a miniszterelnök fejét.

TERHELT (intelligenciájához képest): Vertréz? Tagadom, hogy én vertem volna. Az igaz, hogy kivágtam a rezet, s eközben a miniszterelnök fejéhez vágtam ki, vágtam be; de a rezet nem vertem. Különben is tagadom, hogy a parlamentben vertréből való tintatartó volna. Összetéveszti, kapitány ur, a vertfejből való miniszterelnökkel!

KAPITÁNY: Szóval igaz?

TERHELT: Szóval nem igaz.

KAPITÁNY: Egyéb mondanivalója nincs?

TERHELT: Tagadom, hogy egyáltalán volna mondanivalóm. A szűzbeszédemben sem volt mondanivalóm. De kapitány ur, wans ánen wullen (karjainak duzzadt izmait mutatja), ha valakit meg akar veretni, csak szóljon nekem!

KAPITÁNY: Még csak arról beszéljen, hogy Serényi gróf miniszternek ki szakította be a koponyáját.

TERHELT (ártalanul): Hát tudom én?

KAPITÁNY: A tanuk vallomása szerint ön volt.

TERHELT: Részint tagadom, részint pedig jószívűségből tettem, hogy meg ne sántuljon. Ezt kérem jegyzőkönyvbe venni, hogy ország-világ lássa, mennyi humanizmus van bennem.

KAPITÁNY: Ezzel szemben ön lábszáron rugta a honvédelminisztert. Ezt is azért, hogy meg ne sántuljon?

TERHELT: Tagadom. Másrészt pedig nyomban utána azt mondtam: »pardon«.

KAPITÁNY: Miért tépte le az igazságügyminiszter ruháját?

TERHELT: Önvédelemből. Vegye tekintetbe, kapitány ur, ők öten voltak, mi csak kétszázán.

KAPITÁNY: Szóval bevallja.

TERHELT (meglepetve): Én?... Mindent tagadok. Nem is voltam akkor jelen és azonkívül immunis vagyok. Csak kerüeljünk megint kormányra!...

KAPITÁNY: Mi lesz akkor?

TERHELT: El fogom önt itéltetni.

Maitre Jacques.

Fáradt vagyok.

A nyelvemen elhaltak
A nagyon hangos szók,
Letört az ajakamról
Sok csókolatlan csók.
Karomban elfonnyadtak
Az ívelt gesztusok.

Nem tudok meghalni,
Élni nem tudok.

Mohácsi Jenő.

Krónika II.

A menyasszonyhoz.

— ápr. 1.

Szakács ha volnék, elkergetne a gazdám, hogy össze nem való dolgokat keverek össze. De író lévén, bizonyára nagy zsenialitás az, hogy össze nem való dolgokat egybe keverek.

A Koronaherczeg-utczában még mindig ott van a harminczéves czégtábla, mely elpusztíthatatlannak ábrázol egy örökifju élettelen menyasszonyt. Ott lesz ezután is még sok évig, noha aki föltette, szó nélkül föbe durrantotta magát. Egy öreg ur, tisztos kereskedő, akiről senki sem tette volna föl, hogy revolvert tudna durrantani, sem másra, sem önmagára. Suhogó vásznakból és sejtelmes csipkékből rakta össze élete pályáját és jól rakta össze: a bádogmenyasszony ideáljává lett minden eleven menyasszonynak, s aki nem mondhatta, hogy Mössmernél csináltatta kelengyjét, sajnálta, hogy nem mondhatja.

Mért nem birta tovább az életet? Egy sor írás sem mondja meg. Magától értetődő: fájtak az idegei. Nem birta tovább.

A Dunából kifogták egy kislány holttestét. A szép kis Jolánról sem tudja senki, miért kellett meghalnia. Csak az tény, hogy mikor gyorsírást kezdett tanulni, a régi kedves gyerekből nem maradt meg semmi. Sem szülői, sem testvéri szeretet. Fájt neki az otthon s határozottan rossz gyerek lett belőle. Annyira rossz, hogy önként behalt.

Mi történt a gyorsíró-iskolában? Ahá, szerelem! Nem mernék a kis holttesthez nyulni, ha magam is azt gondolnám: ahá, a szerelem! Noha biztos, hogy a szerelem. De nem úgy, hogy beleszeretett volna valakibe, hogy drámája lett volna valakivel s a Duna hullámai hallgatva mostak volna egy beszédes asszonyi titkot. Tűzbe merném tenni a kezemet szegény kis Jolánért, ahogy biztos vagyok benne, hogy szegény Mössmerre a csipkék és báliruhák nem gyakoroltak ingerlőbb hatást, mint Heinrichra a vas, vagy Elek Pálra a só. És mégis a szerelem dolgozik és gyilkol itt egyaránt, mert a munka dolgozik és gyilkol. Az egyik már nem birta, a másik még nem birta.

Ezzel szerencsésen egy fazékba került a két esemény, miknek semmi közük egymáshoz.

*

Régi dolog, hogy a kis lányok nem mernek őszinték lenni. De még mindig nem hiszik el, hogy az öreg emberek sem mernek őszinték lenni. A világ tréfás önkényeséggel határt szabott egyes koroknak s mint aklokba, ezek közé a határok közé szoritották az embereket, mondván: ebben az akolban ez az érzés dolgozik, abban meg a másik. S a kis lányok aklába sorozottakra ráfogták, hogy még nem sejteneek semmit, nyugodtan

alusznak s még nyugodtabban tanulnak gyorsírást. Aztán mikor eladó lányok, akkor szerelmet imputálnak nekik csakis ahhoz az emberhez, aki elveszi majd. A nagymamák pedig nagymamák és a nagypapák pláne nagypapák. Amikor Mössmer ur a kereskedők egyesületében elnököl, akkor az éppen nekivaló, mert más, mint a kereskedelem, nem érdekli.

Bizonyára így is volt. De szinte bizonyosan tudom, hogy nem így volt. Idegbaj, fájó idegzet, őrjítő álmatlanság! S amellet munká, munka, munka, mikor fáradt és nem szorul rá, hogy a nyugalmat megtagadja magától. Mi magyarázza meg ezt az ellentmondást? S amíg ez az ellentmondás fönnáll, mi egyéb üres szó-nál; mely maga is magyarázatra szorul, az a magyarázat, hogy idegzete beteg volt?

Egy kislányt beadnak a gyorsíró-iskolába. Ez igen természetes, mindennapos dolog. A kislány majd megtanul gépen is írni, aztán kereskedelmi kurzust is végez, végül íródába kerül. Mi sem természetesebb, mint érdeklődni a jelények iránt, aztán ügyelni, hogy a gépmásolatba ortográfiai vagy pláne számbeli hiba ne csuszszék bele, s ha Isten fölviszi a dolgát, akkor meg a kereskedelmi cikk, melylyel a cég foglalkozik, jó- vagy balsorsa tölti el a lelkét. S hogy a dolognak költészete is legyen, ábrándozik fizetésemelésről is.

Tizezren tudják, hogy nem így van, tizezren úgy tesznek, mintha így volna. Amikor a kislányt kilökkik a családi gondtalanságból s munkatanulásra fogják, akkor belökték abba a világba, ahol a férfi dolgozik, hogy a nőt meghódítsa magának, s a nő odakerült a szerelem czirkuszába, ahol vagy tigris, vagy áldozat lesz belőle. Még meg sem sejtí, hogy milyen lesz a munka s már tudja, hogy ezen a közön át a szerelem piaczára került. Maradhat ártatlan, lehet érintetlen, de folyton arra gondol: csinos-e, temperamentumos-e, volt-e már szerelmes s milyen lenne, ha szerelmes lenne? Abban a pillanatban beletalálja magát női öntudatába s egyben idegenül merednek rá az irodai vagy iskolai órák, ellenségesen azok a rideg témák, melyek iránt érdeklődni köteles, ugyanakkor, mikor új világ nyílása megreszketeti az idegzetét. A legtöbbjét boldoggá teszi ez a láz, meg a tudat, hogy ő nő, akit a férfi megkíván s rajta is átjár a szenvedélyes láz. De olyik megijed, megirtózik tőle s azt hiszi, összeroskad a nem neki való munka sulya alatt, holott összeroskad a neki való érzelmektől, melyekről megtanították, hogy bűn, szörnyű bűn.

A női munka most embertelen. Nincs munka, melyet nem az erotika hatna át. A napszámos, aki havat lapátol, öntudatlanul egy napszámosnő számára lapátolja a havat. A női munka pedig éppen a férfiak közé veti a nőt, mert az ő erotikája nem szorul a munkába burkolt közvetettségre. A férfimunka: eszközök szerzése a szerelemhez. A női munka: fizikai alkalomcsinálás és a női érzelmi szabadság megkötése. Amikor a kis irodista-lány dolgozik, nem emelkedik az önrendelkezése és az öntudata, hanem sülyed. Tul kell esni rajta, meg kell szoknia ezt az állapotot, hogy ne bántsá, vagy pláne hasznára fordítsa. De aki nem bírja megszokni,

aki idő előtt roskad össze, vagy szökik meg előle, hát az úgy járhat, mint a szegény vízbe ugró Jolánka.

S az öreg ember, aki megszokta a munkát, de már nem szolgálja czélját? Akire ráfogják, hogy öreg ember, pedig csak a teste öreg, de a lélek, mely még mindig dolgozni akar, tele van a munka eleveni motivumaival, de együtt a tudattal, hogy szomjusága örökkévaló s az üdv poharából sohasem fog inni, mert nem tud s ha tudna, megvetnék érte? Erről nagyon sokat lehetne mondani, de csitt, — ne fecsegjük ki az aggastyán titkait, melyek még szemérmesebbek, mint a kislányéi.

Kóbor Tamás.

Haláltáncz.

Irta: BERKES IMRE.

I.

Délután hat óra volt. Pál mozdulatlanul feküdt a diványon. Talán már egy órája feküdt így, vagy régebben is, a szempillája nem rezdült meg, a feje mélyen belesüppedt a vánkosba, s az egyik karja lomhán lógott alá, mint egy darab hosszukás rongy, ami kiszakadt az ember ruhájából. A szobában nagy szürkeség terpszkedett, hideg volt, künn fagyott. Pál nem látta magát. Nem látta, hogy a szája kékre aszalódott, a halántéka megsárgult, a szemhéja még egészen fakó lett. Semmit se látott, pedig a szeme nyitva volt, úgy feküdt bután, egészen kinyújtózkodva, mint a halott ember.

— Halott vagyok — gondolta magában Pál. — Holtbizonyos, hogy meghaltam. Mert különben látnék, hallanék és fáznám. Tél van odakünn. Istenem, mikor haltam meg? Az bizonyos, hogy nem élek. Az élet az más. Most itt maradok s innen többet sohase mozdulok el.

Nem jutott eszébe, hogy mikor halt meg. Látni akart, a multba akart belelátni, mert sejtette, hogy valamikor régen történt meg vele ez az egészen furcsa haláleset. Bontogatni kezdte a mult szövevényeit, de nem látott semmit, csak feketeséget.

— Az ördög vigye — töprengett tovább. — Mit törődöm a multtal? Hiszen meghaltam!

A divány tényleg olyan volt, mint egy koporsó. Keskeny és esetlen. Gyászos butorok unatkoztak körülötte nagy némaságban. A vaskályha vörösre vedlett és fütetlen. A tükör vak, minden hiúságok meglohasztója. Csak az ablakfüggönyökben volt élet. A szél némelykor megrázta az ablakokat. Ilyenkor a függönyök megcsókolták a jégvirágokat, hogy az ablakok ne fázzanak olyan nagyon.

— Eh mit, — éledt föl újra Pál, s most halovány tűz lobbant meg a szemében — hiszen a halottat exhumálni lehet. Igen, exhumálni... És miért ne exhumálnám önmagammat? Jobb sirt, vagy jobb koporsót keresek... En elindulok...

Hirtelen leugrott a diványról. Nagyot nyújtózkodott, magára kapta a téli kabátját. Belenézett a vak tükörbe, nem látott semmit. Föltépte az ajtót és elrohant.

II.

Tetszett néki az, hogy ő halott, s most mégis itt jár az emberek között. Eppen úgy siet, mint a többi,

a két lábát gyorsan emelgeti s a kezét belesülyeszti a zsebébe. Látja a nyüzsgést, a vigyorgó csillagokat, a futó, lázas, ostoba embereket... Ah, mennyire megijednének ezek, ha hirtelen megtudnák, hogy egy halott ember jár közöttük. Talán meg is kéne ezt mondani... A villamos megállana, nagy tolongás keletkezne, néhány asszony el is ájulna, aztán jönnének a mentők, a rendőrök s őt újra eltemetnék. Nem, ezt mégse lehet elárulni... De élvezte ezt a gondolatot, megfürdött benne, nevetett s örült, hogy az exhumálás ilyen kitünően sikerült. Most nem undorodott az emberektől, sajnálta valamennyit, a rikkancsot, az automobilost s a színházba sietőt. Mind, aki az utcán volt, fényeset, kopottat, nyomorultat, mind sajnálta Pál, s valami szomorúság ült a szívére, amikor elsietett mellettük.

Ment tervtelenül, gyorsan, már ahogy egy halottól kitelik. Suhant, senkit se akart megismerni, nem akart beszélni, újra belerohant ebbe a piszkos, sötét életbe, ahonnan egyszer ki kellett szállnia, mint a vasuti kocsiból, ha az ember a végső állomásig eljutott... Miért kellett olyan gyorsan kiszállnia? — ez jutott eszébe Pálnak, s erre nem tudott válaszolni. Bár nem akart erre gondolni, most, hogy az agyába ötlött, ott rekedt a gondolat a koponyájában, tépte, zilálta, mint a zivatar a növendékfákat. Megint gyöngye lett Pál, a fejét lehorgasztotta, a karja rongy lett, megállt. Egy kapu előtt állt meg. Nézte, hogy kerül ide, ismerte a házat, a kaput, a lámpát és a trafikos boltot. Elfáradt. Leült a kapuba. Ott lakott Mária.

— Visszajöttem ide — gondolta Pál szomoruan. — Igen, visszajöttem. En, Nyul Pál, megint itt ülök Mária kapujában. Tudja-e Mária, hogy itt ülök, s tudja-e, hogy halott vagyok?... En föl akarok támadni. Mária, én föl akarok támadni.

Nézték, hogy miért ül ott. Sötétség borult rá, a fázó emberek eltiptegtek mellőle, magára hagyták. Pál bontogatni kezdte a mult szövevényeit. Már látott, pedig most se mozdult a szempillája. De hirtelen olyan lett, mint egy élő ember. És amikor föléledt lassan-lassan a kapu alatt, akkor megértette, hogy miért kellett meghalnia. A mult minden fényességével és minden nyomorúságával újra a szemébe vigyorgott. Most nem tudta, hogy a fényesség ölte-e meg, vagy a nyomorúság. De vágyakozott mindegyik után, a forró csókokat kívánta, a lázas öleléseket és Mária szemének a tüzét. Undorodott a kis, piszkos szobától, amelybe ilyen korán beletemetkezett, szidta a saját aljasságát és tehetetlenségét. Vad viziók vették körül, Pál kinyújtózkodott, s mint egy elhizott kalifa, lustán, kéjesen belesüppedt egy fantasztikus divány bársonyába, s ebben a fájdalom dekomponálásban örült boldogsággal hallgatta a saját történetét, mint egy buta, kedves, érzéki muzsikát.

III.

... Hol volt, hol nem volt... Így szeretett rágonolni. Tündérmesék szikrázó gyémántja világított bele a rég letűnt napokba. Együtt ültek Mária szobájában. Minden nap csókolták egymást. Pál megszédült, egy romantikus naivitásával és ostobaságával szeretett. Szerette Mária haját, a világ legpuhább és legillatosabb selymét, szerette a vad, lázas szemét, ezt a csodálatos tüzet, amely egyszer örületen lobogott, mint az ingoványon a nyáreji lidérczfény, máskor mélyen izzott, mint a kohó. Csókolta az ezeregyéjszakai mesék legfinomabb bársonyát, Mária arcát és csókolta a beteg száját. Mert a szája beteg volt. És Pál magába szivta a legédesebb és legforróbb mérgeket.

— Látod, — mondta Mária — én Nyul Pál vagyok. Eddig nem voltam semmi, de most, hogy téged

szeretlek, új élet mosolyog reám. A multban minden elveszett. Nincs már semmi veszteni valóm. Téged akarlak, s ha téged elveszítelek, akkor meghaltam.

— Butám — biztatta Mária.

... — Látod, téged kerestelek. Hosszu és tülekedő esztendőkön át. Fáradtan és új tüzekkel az agyamban. Fiatalon és már-már megrokkánva. Kerestem a fehér kezedet, amelylyel most végigsimítod az én ideges arczómat. Kerestem a végtelen okos szemedet, amelylyel belém merülsz s megérzed, hogy nem hazudom. És akartam a csókot, Mária, a csókot, mert az szebb, mint minden. Az több, mint a legmélyebb titok. Most itt vagy. És soha többé el nem eresztelek.

... Hol volt, hol nem volt... Így volt. Pál őszintén, hűtán odaadta a lelkét. Mindent elárult, ami benne élt és zakatolt. Odaadta a lelke szépségeit egy forró csókért. Elárulta a nagy szenvedéseit egy sivár tekintetért. Éjjel leste Máriát, s ha csak az árnyékát meglátta, boldog álmai voltak... Gazdag, buja virágoskertet adott cserébe egy fonnyadt krizantémumért... Ez az élet — gondolta Pál — szebb, mint a másik, lázasabb, mélyebb és igazabb. Ezt akarta. Egész nap Máriára gondolt, éjjel nem aludt, nappal betegen ödöngött az utcákon. És azt hitte, hogy egészséges.

— Mária az enyém — vigasztalta magát Pál, amikor észrevette, hogy a szemében beteg tüzek égnek, az arcza megfakult és mély ránczok szeltek át a homlokát. Nem törődött magával, az exaltációk elragadták. Egyszer szelid volt, mint az ezüsthárfa zenéje, máskor komor és vedlett, mint egy leégett ház magányos kéménye. Egyszer a gyilkosságig unalmas volt, máskor vakmerő. És egy pillanatra se jutott eszébe az, hogy hazudnia kéne, mert Mária is hazudik. Hazudni bátran és okosan, úgy, ahogy Mária hazudik. De Pál nem vette észre a hazugságokat, nem érezte, hogy minden szó, minden csók, minden fény és minden rongy — hazugság. Ez kellett neki, az életnek ez a kaczer pirosítója, s bár fájt neki, akarta, hogy a pirosító mérge fölmarja a száját. De aztán egyszer a pirosító is megtagadta tőle Mária és rárivallt:

— Menj, utállak!

... Hol volt, hol nem volt... Itt már meglöhd a tündérmesék szikrázó gyémántja, és piszkos fáklya-füst ölelte magába a történetet.

Pál még mindig ott ült Mária kapujában.

IV.

Fázott. Mintha jégcsapokba szoritották volna bele a fejét, a szíve is hideg volt, s a lábát alig érezte. Föállt, elindult. De előbb fölnezett az emeletre. Világosságot keresett. Azt hitte, hogy világosságot keres, pedig meleg után sóvárgott. Egy kicsiny szamovár finom melegével is megelegetett volna, vagy egy kihunyó kályha halk zsarátnokával. Az ablakok hidegek és sötétek voltak. Mária nem volt otthon.

Megint sietett, a liget felé tartott. Szerette a tar, száraz fákat, ezek voltak most a testvérei, a rokonai, a jóbarátai, ezek az árnyéktalan, csöndes fák, amelyek télire mindig olyan hü pontossággal meghalnak. De télen sohse jut eszükbe az, hogy elinduljanak. Ezek okosak. Mindegy. Ő elindult, nem birt tovább a koporsóban maradni... Ment, ment, mint egyszer régen. Akkor is Mária után futott. Akkor már érezte, hogy elveszti Máriát. Csak azt érezte, hogy elveszti, pedig már régen elvesztette. Nem akarta elhinni, hogy el kell válniok, most, egy csodaszép, vakító történet kellős közepén. Így, meg nem értetten, megbántottan, bomlottan nem akart visszamenni a nagy ürességbe. Ő, Nyul Pál, akinek a haja azért nőtt hosszúra, hogy Mária

megtépázza, a szeme azért lát, hogy Máriában gyönyörködjék, a füle azért hall, hogy Mária hangját hallja, — most kopasz legyen, megvakuljon és megsiketüljön? Ettől irtózott, félénk lett, tehetetlen — és elvesztette Máriát.

— Csak tiz perczig láthatnám mindennap — gondolta Pál, nem az utcán, hanem otthon, az ő intim szobájában. Nem mert hozzá elmenni. — Csak tiz perczig láthatnám minden másnap. Csak tiz perczig láthatnám legalább egyszer egy héten... Egyszer egy héten... Kábitó illatok osontak feléje a multból, rászálltak a szemére, beivódtak a lázas testébe, messziről érezte Máriát, de nem látta soha... Mikor lesz ennek vége? Mikor lesz az illatból az utca gőze, amitől megundorodik az ember? Mikor hálnak meg ezek az átkos szépségek?

Nekidőlt egy fának, elfáradt. Megint nem érezte a hideget, megint ott volt Mária szobájában. Egyszer mégis elment. Félnéken ült a divány sarkában. Nem mert Máriára nézni. A szobát nézte. És most — csodálatos — egészen másnak látta a szobát, mint régen. Nem tudta; ő változott-e meg, vagy a szoba. A divány kopott volt és esetlen. A falakon izléstelen képek. A tükör piszkos volt és a tükör asztalkáján nagy rendtelenségben görbe hajtuk, törött fogu fésűk és kis fakó skatulyák. Az ágyon gyűrött ruhadarabok. A fogason ott függtek a szekrény intim fehérneműi, de ezek már nem voltak fehérek... Hol vagyok? — kérdezte önmagában Pál — valami szegény masamódléánynál, vagy Máriánál?

És ránézett Máriára. Rá akart ismerni, de nem ismert rá. Kereste hajának a puha selymét, de nem találta. A szeme rideg és alattomos volt. Az arczán nem érezte a finom bársonyt. Sápadt volt, a halántékán zöldes foltok, s kis arczsontjai élesen kiugrottak. Semmit se látott az ezeregyéjszaka ragyogásából, egy fáradt, unott, beteg arczu nő ült előtte. Egy szegény varrólány, munkában és gyötrelmekben kimerült. Ez volt Mária, olyan, mint a többi; amit egyszer a fantázia ráaggatott, a csodás; a szédítő, a tündéri, az mind lemállott róla; csöndes, szomorú kis lány volt Mária ezen a nagyszerű napon, amikor Pál egyetlen-egyszer higgadt és okos volt életében.

— Szeretem, szeretem, — ujjongott magában Pál — most százszor jobban szeretem, mint eddig. Mert most olyan, mint az élet. Most rut, s most ujra az enyém. Olyan, mint a többi ezer, százezer, millió, és a sok millió közül ő azért egyedül ő kell nékem. Így, rután, fáradtan, kócosan nem kell a kalandoroknak. Nékem kell. A fakósága, a fáradtsága, a ridegsége és a nagy nyomorúsága. És a szobája a piszkos képekkel és a keskeny kis ágygyal.

— Szeretsz? — kérdezte Mária.

— Szeretlek.

— Esküdj!

— Esküszöm, esküszöm...

A szeme fölragyogott, könyek peregték le az arczán. Pál ráborult s ő is sirt. És könyeik, ezek a csillogó igazgyöngyök, összecsókolóztak...

Aztán fölszikkadtak a könyek, Mária szomorúsága eltűnt s egy napon újra rárivallt Pálra:

— Menj, menj, utállak!

Pál nem ment. Állt a szobában s a kopott diványt kereste. Nem volt sehol. Meg akarta csókolni a piszkos dessout, de ragyogó új ruhák pompáztak a fogason. Kereste az izléstelen képeket. Mindenünnen finom, művészi festmények vigyorogtak rá... Kereste a kis, igénytelen, rongyos cipős masamódlányt. De egy büszke, gonosz, haragos nővel állt szemben, aki egyetlenül végigmérte s ujra rákiáltott:

— Menjen! Utálok magát!

— Bizonyára megőrültem — gondolta magában Pál, amikor egyedül járta az utcákat. A fényesség már nem az enyém. Az sohse volt az enyém. A nyomorúságot pedig álmodtam, vagy hazudtam. Most én hazudtam, de nem Máriának, hanem önönmagamnak.

Azt hitte, hogy ő is utálja Máriát. Szerette volna utálni mélyen, keserü gyűlölettel, lemondással. Hazament, lefeküdt, hogy megtanulja az utálatot. De szürke szobájában mindig a szomorú, kedves masamódot látta. És ettől a beteg, vézna arcztól nem tudott megundorodni. Ezt imádta, ez a kép az övé volt, ezt beletemette a gyászos lelkébe, s ezzel az utolsó álommal gyöttrődött otthon, lázban és betegen, kávéházban és illuminált agygyal, míg egyszerre egészen elfáradt, a szeme meggyöngült, a haja kihullt, a teste szétesett, s úgy feküdt keskeny kis divány-koporsójában halott apátiában napokig bután, teljes mozdulatlanságban. A fantázia megfakult, a muzsika megrekedt, minden kép szétromgyolódott, a múlt lassan-lassan beleveszett egy sáros, piszkos posványba. Pál nem mozdult, míg végre egy napon szívére tette bágyadt kezét, megvizsgálta, lüktet-e még a halántéka, aztán nyugodtan mondta:

— Itt kell maradnom. Mert meghaltam.

V.

Hirtelen elkezdett futni. A liget csöndes fáival messze mögötte maradt. Futott, mintha gyilkolt volna, egy rendőr-utána iramodott, tolvajnak vagy utonállónak nézte, de nem tudta elérni. Éles sipjával behasított az éjszakába, de Pál nem tudta, hogy őt üldözik. Késő volt, talán már éjfélre járt, futott Mária után.

Ott állt a ház előtt. Főlnézett az emeletre. Az ablakok még mindig sötétek voltak. Nem késett el. Biztosan találkozni fog Máriával. Minden percében hazajöhet... Igen... Mindjárt itt lesz. Elébe áll s így szól hozzá:

— Mária, én föl akarok támadni.

Aztán megcsókolja a kezét.

Ujra leült a kapuba, várt. Most kigyuladt a fantáziája. Elni akart hosszan és boldogan ebben a föltámasztott életben. Nem akart a halálra gondolni, rugni szeretett volna magán, hogy így, oktalanul eltemette magát. Mi szüksége volt erre? Sikkasztók, tolvajok, becstelének, kitarítottak élnek titokban és a nyilvánosság káprázatában, s ő mint egy halálra ítélt ártatlanul sirba szállt, holott Mária él, s talán betegre gyötörte magát ómiatta.

Nyugtalan volt, megint a fekete ablakokat bámulta. Most megdöbönt. Hátha lefeküdt már? Milyen zavart az agya, hogy ez nem jutott mindjárt az eszébe. Amíg ő a ligetben ödögött, Mária megérkezett és lefeküdt. Ideges lett, föl-alá járt a ház előtt, hangosan mondta Mária nevét, kiabált, de az ablakban nem mozdult senki. Üresen és siváran meredt rá a feketeség.

— Mária, Mária — mondta ideges nyugtalansággal. — Itthon vagy-e már, Mária?

Kocsik robogtak el mellette, egyik se állt meg a ház előtt. Most sorjában megfigyelte a kocsikat, a fáradt gebéket, már messziről találgatta, ez lesz az, nem, a másik, vagy tán az a fiakker. Mind tovagördült.

— Ah, én becsöngetek s megkérdem, megjött-e már Mária. Milyen ostoba vagyok, hogy ez is csak most jut az eszembe.

Visszaült a kapuba. Nem mert becsöngetni. Gondolta, vár még egy darabig. Most már mindegy. Ha eddig várt, tovább is várhat. Messze még a reggel. Akkor biztosan találkozni.

Egy csinos, vörös-sárga automobil közeledett. Pál fölállt s merően nézte az automobil lámpáját. Nem

látott senkit. Az automobil jött, biztosan, fenyegetően, egyet kanyarodott, végső pöfögött s megállt a ház előtt.

Pál odalapult a falhoz. Az automobil ajtaja kinyílt, egy gavallér ugrott ki rajta, aztán kíségette Máriát. Szép volt, büszke, fényes, drága ruha tapadt gyönyörű testére, a szeme lángolt, ezer apró, gonosz kis tűz villogott ki belőle és a szája forró volt. A gavallér a kapuhoz ugrott és csöngetett.

— Tehát holnap — mondta Mária és a hangjában szerelem csengett.

— Köszönöm — mondta a gavallér és megcsókolta Mária kezét.

Most Pál odalépett Mária elé.

— Jó estét, Mária — szólt Nyul Pál halottas szomorúsággal. — Mária, én föl akarok támadni.

Mária ránézett a gavallérra. Hideg, fakó árnyék vetődött közéjük.

— Hideg van. Érzi? — kérdezte Mária.

— Érzem.

— Mintha erős szél fujna.

— Igen. Most erősebben fuj. Siessen, mert megfázik.

Kinyílt a kapu. Mária eltűnt a lépcsőházban. Az automobil elrobogott.

VI.

Eppen tizenkét óra volt. Pál elindult. Hidegen, fanyarul belekaczagott az éjszakába.

— Ó, milyen ostoba voltam. Hiszen halott vagyok. És azt hittem, hogy Mária meglátja a halottat éjfél tizenkét órakor.

Meggörnyedt. És szép lassan hazabandukolt a fagyos temetői szobába.

Pekár Gyula.

A magyar tudományos akadémia az imént nyújtotta át Pekár Gyulának egyik legértékesebb koszorúját, a Péczeli-díj aranyait. Ebben a kitüntetésben egyik kiváló elődje Herczeg Ferencz volt: hogy utódja ki lesz, ahhoz az irodalmi chlumi ködben — mely a magyar parnasszus lankáit és mélységeit ezidőszerint takarja — konyitani sem lehet. Egy nagyon érdemes, munkás, mindenképpen kiváló író ért a kitüntetés Pekár Gyula személyében, kit a bohémasztalok körül méltatlanul lekicsinyelni szokás, de a ki a magyar női közönségnek ma is épp oly kedvence, mint husz év előtt, amikor Dodó főhadnagyért rajongtak a mai bakfisok szépséges mamái, a főúri szalónok hölgyei, az orfeumi divák és minden komorna és minden szobaleány. A Gyurkovics-leányok mellett Dodó főhadnagy volt az irodalmi stat és győzelmei fennen dobogtatták a női kebleket.

Ahhoz, hogy valaki ezt az alakot megferemthesse, az kellett, ami abban az időben ritkaság számba ment: nagy európai műveltség, világlátottság, snájdíj allűrök, jóneveltség, társadalmi sliff, mind olyan tulajdonok, melyeket a szegény ördögök törzsasztalaimál megszerezni kissé bajos. Pekárban meg volt. Iskolába Amerikában járt, az első novelláját orosz nyelven írta, Olaszországban, Spanyolországban, Párisban gyűjtötte hosszú ideig a lelkébe a tudást, ismereteket, irodalmi hangulatokat. De talán éppen e sokféle hatás közben élesedtek ki benne a magyar vonások, amelyeket még szülőhelyén, Debreczenben szedett össze. Külföldön jártunkban szoktuk legjobban érezni magyar voltunkat, mert az összehasonlítás önkénytelenül is vissza-vissza-

ragad bennünket a hazai emlékekhez. Pekár azután hazatért Párisból s ime, alig érintette meg a budai hegyek felől lengő fuvalom, egyszerre elfeledte a rokokó-világot és már onnan kezdte szedni a történeteit, ahonnan a többi magyar író: a körülötte hullámzó magyar társadalmi életből, mely nem olyan fejlett és mély ugyan, mint a külföldi, de novella-embereket éppen úgy termelhet, mint amaz.

Emlékezem rá, hogy Beöthy Zsolt azzal köszöntötte Pekárt a Kisfaludy-Társaságba való megválasztásakor, hogy vegyen példát Kisfaludy Károlyról, aki a külföldi hatásokat beolvasztotta az ő magyar lelkébe és magyarosan adta vissza valamennyit. Pekár valóban követte ezt az utmutatást s regényes mult idők hangulatainak és érzéseinek rekonstruálásában tanusított művészetét új irányban fejlesztette, magyar történelmi novellák és regények írásában. Mondhatnók, hogy fejlődésének tetőpontjára jutott »Tatárabság« című regényében. A párisi tetemnéző neuraszténikus látogatóiról irt tárczától kezdve, a rokokó-idilleken át milyen érdekes utat járt meg Pekár Gyula, amíg a »Tatárabság« szelid mesemondásához, magyar egyszerűségéhez és bájosságához eljutott. Kevés írónak jutott még ilyen változatosság a pályáján. S éppen az jellemzi legjobban a tehetségének izmosságát, hogy a sokféle hullámjárásban is kormányozni tudta magát és a csábító külföldi hatások ellenére is tisztizta magyar íróvá fejlődött. Párisban szállt a vonatra, de az Alföld kutygemes, délibábos rónáján szállt ki belőle.

Saison.

Ujjé, az akadémia!

— ápr. 1.

Irodalmi kávéház, abból a fajtából, hová öreg tanárok és fiatal irodalmárok járnak. Kétkrajczáros borraivalók, Pallas Lexikon. A kisasszonynak egy trainfóhadnagy udvarol, aki az egyetlen, aki tiz fillért hagy a pinczérnek. Egy asztal körül hosszuhaju fiatal emberek feküsznek hanyagul. Ezek a lehangosabbak.

BOLDVÁNYI: Sötét ország, fekete ország...

VAJAS (*gunyosan*): Hazám, hazám!

BOLDVÁNYI: Van egy akadémánk, amely...

LILA: Amely milliókon ül és nem költ az irodalomra egy fillért sem.

BOLDVÁNYI: Itt van például Lila barátunk. Tíz-szer pályázott lírai költeménnyel, ötször drámával. Egyszer megdicsérték, de pénzt azt nem kapott.

A KUNSÁGI FI: Hát nincs igazad, Boldeanu.

BOLDVÁNYI: Boldványi!

A KUNSÁGI FI: Én már úgy szoktam meg az iskolában, hogy Boldeanu.

VAJAS: Mert ostoba vagy. Boldványinak már egy verse jelent meg és megtanulhattad volna a nevét.

A KUNSÁGI FI: Hun jelent meg az a vers?

VAJAS: A szerkesztői üzenetekben.

A KUNSÁGI FI: Hát én azt nem szophatom az ujjamból.

LILA: Hagyjátok ezt a buta kunsági fit. Nem közénk való. Nem irodalmár.

A KUNSÁGI FI: Hogy a ménkü üssön belétek! Ha akarjátok, én elmenek...

BOLDVÁNYI: Csak maradj. Hiszen szeretünk téged. De ne szólj közbe.

LILA: Urak! Az akadémiairól beszélünk. Mégis hallatlan, hogy még türjük ezt az intézményt!

BOLDVÁNYI: Ezt a vén czopfot!

VAJAS: Ezt a végállomást!

BOLDVÁNYI: Prém Józsefeket koszoruz meg.

VAJAS: Ellenben nem adja ki a díjat egy fiatal embernek, mert a drámájának hőse nem elég erkölcsös.

LILA: Legujabban pedig megdicsért négy drámát, de a díjat egyiknek sem adta ki.

BOLDVÁNYI: Mert a pénzt azt megtartják.

VAJAS: Ki kellene mondani, hogy többé senkinek sem szabad pályázni az akadémia díjaira., A fiatalságnak sztrájkba kellene lépnie.

LILA: Ugy van. Ha mi nem pályáznánk, akkor hiába írnák ki a pályázatokat.

BOLDVÁNYI: De mindig akadnak szemtelen stréberek. Ebből él az akadémia.

VAJAS: Én a szavamat adom, hogy többé nem pályázom.

LILA: Én nyilatkozni fogok az ujságokban, hogy az akadémia nem tartom érdemesnek arra, hogy pályázzam a díjaira.

BOLDVÁNYI: Igaz, olvastátok a Köpeczi Boóz Albert nyilatkozatát? Egyenesen tiltakozik az ellen, hogy ő nyerte meg az akadémia díját.

LILA: Ez a helyes.

VAJAS: Direkt megszegyenítő, ha valakit az akadémia kitüntet.

BOLDVÁNYI: Én provokálnám azt, aki azzal merne rágalmazni, hogy pályadíjat nyertem az akadémiaiban.

VAJAS: Én levennem a pofájáról a bőrt.

LILA: Én is csak dacból pályáztam. Hogy megmutassam, hogy olyan jó író vagyok, hogy az akadémia még meg sem mer dicsérni.

BOLDVÁNYI: Sok mindent vágnék zsebre, de a trotliktól még száz aranyat sem vágnék zsebre.

VAJAS: Direkt hüllők.

LILA: Eldugdossák a pénzt, ami rájuk van bizva.

BOLDVÁNYI: A lapokban figyelméztetni kellene a jószívű adakozókat, hogy egy árva garast se hagyjanak az akadémiaira.

LILA: Egy hunczut vasat sem!

A KUNSÁGI FI: Melyik akadémiairól beszéltek? Arrul, amit gróf Széchenyi István alapított nemes nagylelkűségből?

BOLDVÁNYI: Nézzétek, milyen értelmes! Tud Széchenyiről is!

LILA: Széchenyi egy könnyelmű huszártiszt volt, amikor az akadémia alapította.

VAJAS: Ha most élne, föláldozná egy évi jövedelmét, hogy az akadémiait beszüntesse.

BOLDVÁNYI: Muzeumot csinálna belőle és kitömetné azokat az özönvíz előtti állatokat, amelyek még mozognak benne.

LILA: Hallom, hogy előbb orvosilag megvizsgál-nak mindenkit, akit föl akarnak venni az akadémiaiba.

Mert a fölvetel feltételei ezek: magyar állampolgárság, büntetlen előélet és idült paralízis.

BOLDVÁNYI: Amióta akadémia van, fölösleges a Frimm-intézet.

VAJAS: Egyenruhát kellene viselniök. Olyan fehér-kék csikos tejeskocsis ruhát, mint amilyent a menedék-házi agg synylók viselnek.

LILA: Küldjünk nekik szivarvégeket!

BOLDVÁNYI: Száz szónak is egy a vége. Nem elég, hogy itt a kávéházban szidjuk az akadémiát. Én azt ajánlom, hogy lépünk a tettek mezejére. Én irtam egy nyilatkozatot, amelyet az ujságokban közzé fogok tenni.

MIND: Halljuk, halljuk!

BOLDVÁNYI: »Nyilatkozat. Alulírott ezennel kijelentem, hogy aljas rágalom az, mintha az akadémia valamelyik díjára pályáztam volna. Feddhetetlen multam, józanságom és becsületességem kizárják, hogy részt vegyek olyan versenyben, amelyből valóságos szégyen győztesen kikerülni. Sem most, sem a jövőben nem óhajtok részt venni olyan pályázatban, amely miatt késő unokáimnak is szégyenpir öntené el az arcját. *Boldványi József s. k.*«

LILA: Nem elég erős. Én a következő nyilatkozatot adnám ki.

MIND: Halljuk, halljuk!

LILA: »Nyilatkozat. Rosszakaróim azt híresztelik rólam a városban, hogy az akadémia egy díjára pályáztam, sőt hogy díjat is kaptam. A galád hazugságoknak és aljas rágalomnak másképp nem tudom végét szakítani, mint azzal, hogy egyszersmindenkorra kijelentem, hogy soha illaván nem ültem, sem az akadémiában pályadíjat nem nyertem. *Lila Sebő s. k.*«

VAJAS: Ez a nyilatkozat nem elég véres. Halljátok az ényémet.

MIND: Halljuk, halljuk!

VAJAS: »Nyilatkozat. Orczátlan rágalmozók mérénylete ellen a nyilvánosság előtt keresek menedéket. Gonosz emberek, akik becsületesemre törnek, uton-utfélen azt híresztelik, hogy az akadémia díjjal tüntetett ki. Nyílt homlokkal állíthatom, hogy az akadémia ilyen szégyenbélyeget soha nem süthetett rám abból az egyszerű okból, hogy erkölcsi modorom, jó izlésem és előkelő családom mindig megóvtak attól, hogy az akadémia megbecstelenítő díjaira pályázzam. *Vajas Alfréd s. k.*«

A KUNSÁGI FI (*akinek végre kinyílt a csipája*): Én is nyilatkozom.

BOLDVÁNYI: Ez már beszéd. Halljuk! Halljuk!

A KUNSÁGI FI: »Nyilatkozat. Azt a rézfán fütyörésző árgyelusát annak a sehonnai bitangnak, aki azt merészelt rólam hirdetni, hogy pályáztam az akadémia díjaira. Pozdorjává zuzom a csontját annak a gazembernek, aki ilyen jellembevágó dolgot mer rólam állítani. Ugy vágom kupán, hogy az eget nagybögőnek nézi, vagy pedig száz aranynak, amit az akadémia adott neki. Ha valaki még ilyesmit merne rólam állítani, annak betöröm a bordáit és olyan pályadíjat

hasítok a hátából, hogy arról koldul majd a mennybéli pályabíráló bizottság előtt is. *Kupás János, maga kezével.*«

BOLDVÁNYI: Nagyszerű!... És most menjünk mind a négyen a lapokhoz.

Reveur.

IDOSZERŰ RIGMUSOK.

Tavaszi strófák.

a)

Április bolondja
Überczihert vett fel,
A ligetbe sétált
Szép tavaszi kedvvel.

A zaczipa rakta
A télikabátját,
Április bolondja
Náthát kapott, náthát.

Április bolondja
Erszényét kivette,
Bement ibolyáért
A virágüzletbe.

Tessék nagyságos ur,
Száz forint egy példány,
Április bolondja
Kitámolygott némán.

Április bolondja
Kirándult Alagra,
Felültette pénztét
A karcsu lovakra.

Április bolondja
Szólt: De jó itt nékem,
Alagon nincs hideg:
Egészen leégtem.

b)

Visszajött egy fecske
Szegény, idő előtt,
Ma reggel megfagyva
A földön leltem őt.

És motyogtam busan
A mondást, a ravaszt:
Ez az az egy fecske,
Mely nem csinált tavaszt.

c)

Mindennap kijárok
Megnyitástól fogva,
Mindennap kijárok
Én a Mücsarnokba.

Nem járom a földet,
Se a Hűvösvölgyet,
Csak a Mücsarnokban
Látni mostan Zöldet.

Puck.

INNEN-ONNAN.

⊙ **Öngyilkos leányok.** Egy napon három leány lett öngyilkos Budapesten. Fiatal, tizenhatéves gyermekek, akiket jövőre már bálba lehetett volna vinni. Elmentek hazulról, kidülledt szemekkel és meghaltak. Az egyik a vizen uszott egy darabig, a fehér ruhája átnedvesedett és lassan lemerült a Duna fenekére, ahol részeges munkások és örültek fekszenek a fővényen. A szülők nem tudnak semmit és a morgó asztalnál hiába faggatják a sárga hullákat. Miért hal meg egy tizenhatéves leány tavasz elején? Elmentek mint a megérett bölcsék és talán mosolyogtak, mikor végük volt. Elmentek csöndesen és zaj nélkül, csak a homlokukon lüktettek erősebben az erek és a szemüknek fénye volt valamivel zavarosabb. Ha lehetne és szabad volna rejtvényeket fejteni a földön, azt mondanám, hogy igazuk volt. Látták a rettenetesen értelmetlen leányéletet, kis komédiákat a házasság előtt, apró cselvetéseket, mik az oltárhoz vezetnek. És látták az unalmas, szolgái asszonylétüket, a polgári családanyaságot, az oknélküli fájdalmakat, a hétköznapi ebédeket... De tudom, hogy ez sem igaz. Erre nem gondolhattak. Valaki rossz szemmel nézett rájuk, vagy egy kő esett eléjük, vagy egy perczre besötétedett az ég: és ők elszaladtak innen, mint a félős, kis gyermekek.

* * *

‡ **Két dollár egy levél.** Megirt, postára tett és már elolvassott levelekről van szó. Két dollár érték nem is kevés, amennyiben nem Kossuth Lajos, Deák Ferencz, Marie Antoinette, Chateaubriand vagy Sainte Beuve eddig ki nem adott leveleiről adták, hanem egy egészen fiatal embernek a nagy világot kevésbé érdeklő privát anizkszeiért és egyéb magánleveleiről. A dologban nem is az az érdekes, hogy a német trónörökös írta őket, hanem hogy egy Hochberg gróf, egy volt udvari nagyság, főrang, hadsegéd, mágnás, királyfiak Mukija rongyos két dollárért uzsorásoknak eladta. »Kedves Muki! — írja a fiatal Czézár — hálistennek egészséges vagyok, amit tőled is remélek hallani.« Két dollár. »Kedves Muki! Ma nem kaptam ki a papától...« Két dollár. »Kedves Muki! Holnap találkozunk a szép Fannynál.« Két dollár. Mindezek a dolgok nem kompromittálják a szent és sérthetetlen császári család presztizsét. De a ravasz és kapzsi Valois de la Motte grófné üzletei sem kompromittálták XVI. Lajos Bourbon tekintélyét, mégis utóbb Capet Lajosra volt kénytelen változtatni a nevét. Mert az udvari körök a kezdet; mihelyt bomlás indul meg bennök, szétszakad a misztikus fátyol is, amely a fejedelmek presztizsét a mögötte lévő szent homálylyal megvédte.

* * *

⊙ **A tizenhétévesek.** A kávéházak souterrainjeiben ülnek, éjjel után verik az asztalt, nagy drámákat akarnak írni, amelyeknek éppen a csizme hiányzik. E héten egyesületet csináltak maguknak. Az éjjelük és a nappaluk csupa irodalom, egyiknek van egy rokona napilapnál és megjelent szerdán egy verse az Innen-Onnan című rovat elején. Nagyszerű írói neveket kerestek ki maguknak és mindegyik gyűlöli Mikszáthot és Herczeget. Azután gyors és nagyszerű karriert csinálnak. Lassan-lassan közelednek egy szerkesztőségi íróasztalhoz és előbb el kell hullatni maguktól minden irodalmat. Végre bejutnak valahová és az első estén, mikor egy eljegyzési hirt kell megírniok, elfelejtik a nagy drámájuk címét. Azután jön a Vizállás-rovat. És lesznek szomorú, szürke közgazdasági újságírók, a börzére kell járniok és méla mosolygással üdvözlök egymást, ha találkoznak. És a karrierjük csucsán: a hirrovatnál, egyszer a kezökbe kerül egy tudósítás a fiatal, nagyon fiatal

írókról, kik egyesületet csináltak maguknak... Sajnálom ezeket a nagyhaju, kitünő nevű és egész ismeretlen írókat. Küldött-ségleg előszobáznak a folyóiratok előszobáiban és kivágják a kávéházban a lapok szerkesztői üzeneteit. Az utcán fütyülnek, a hónuk alatt viszik életük verses regényét és nem sejtik, hogy napihireket fognak írni prózába és aláírás nélkül...

* * *

⊙ **Moreás.** Ma olvastam egy kantilénáját egy fekete, görög asszonyról, kit ittass faunok ugrándoznak körül egy athéni nádas mellett és aki éjjel-nappal Páris felé néz... Moreást egy kis görög viskóból vitte el a századvégi szecsesszió Párisba, éppugy, mint hatszáz éve a renesszánsz üzött el fiatal tudósokat a hazájukból, kéziratol olasz városokba. És most úgy hal meg a köztársasági Párisban, mint ahogy a tizennegyedik században elaláltak ifjú mesterek egy királyi könyvtár árnyékában. Néha, egyszer-egyszer hallatszott még görög hang a Moreás verseiben, karvezetők szikár alakja tűnt fel és a versaillesi alkonyatokon villámgyorsan átfutott egy szatir. De a köteteibe bevonultak a francia szimbolizmus lila és halványzöld színű lobogói, az athéni földszag helyett Chypre-parfüm érzett és a déli görög vonalak elgörbültek, beteggé torzultak benne. Talán az olymposi istenektől származott, de elfelejtette őket, kis, ideges amoretteket imádott, bársonyos karszékeket, ahol egy órája egy fiatal asszony ült és Hellasz ege nem volt elég kék az ő szemének. Irt egy darabot, ahol csenévész antik hősök suttognak szerelemről és rimeket rejtett el a jambusokban. Az ő karjaiban ellágyultak és nőiesen gyengék lettek a homéridák izmai és meghalt, mint az utolsó görög próféta, ki dór sziklákon született és akiért Párisba küldte villámát a rettentő szemöldökű Zeüsz...

* * *

⊙ **A gáláns likvidátor.** Nem nagyon kell bizonyítgatni azt az állításunkat, hogy minden jelentős emberi cselekedet, történelmi esemény fókuszában az asszony állott és áll az idők végtelenségéig. A trójai háború a történelemnek nem egyetlen háborúja, mely asszony miatt vivotott; akár közvetlenül, akár indirekte: mindegyiknek asszony; vagy asszonyi dolgokkal való összefüggés volt az előidézője, éppen úgy, mint ahogy a legnagyobb, legszentebb, legszebb cselekedeteket is asszonyi beavatkozásnak köszönhetjük. Lehet, hogy képzeldés csupán, de é pillanatban úgy érezzük, hogy minden attól függ, hogy abban az egyetlen, kivételes órában elcsattant-e az a bizonyos csók, vagy elmaradt? Mindig csókkal küldték utra azt, aki hatalmas, szédületes pályát futott be és mindig asszonyi csók volt, ami az embert romlásba, a bűnbe és a legszennesebb mélységekbe lökte. Duez meglopta a francia kongregációkat, elsikkasztotta a kolostorjavarokat: mindent a szeretőiért, hogy Paquinnél drága toaletteket vehessen és megvehesse azt a szerelmet, amelynek a viszontszerelem szükségtelen, lekicsinyelt ellenérték. Semmiben, még legapróbb részleteiben sem különbözik ez az iskarióti Judás cselekedetétől, aki talán kelletlenül, nem szivesen, végső szükségben adta el harmincz ezüstért szeretett mesterét, a názáreti Jézust, de kellett a pénz: selymet kívánt a szeretője és nem volt semmije már, csak Jézus volt eladható. Nem mentgetni akarjuk Duez lopásait, — ezt ugyanis hiába tennők — csak megmagyarázni, hogy megérthesse más is, mennyire hatalmasabb a csók annál az érzésnél, mely visszatart minket, hogy a más vagyonát eltulajdonítsuk. Duez lopott és biztos, hogy lopni nemcsak paragrafusba ütköző bűncselekmény, hanem becstelenség is. De irtó-zunk a morálprédikációktól és megvetés helyett inkább irigyeljük Duezt, aki annál az olcsó dicsőségnél, hogy becsetlen embernek tartásák, többre becsülte az élet igazi szépségeit: a mulatást, az asszonyt és a csókot.

¶ Az igazi Dorian Gray. A megboldogult Oscar Wilde hiába hazudta ki szép meséit és fantasztikus elméleteit a művészetéről, nem kerülte ki végzetét. Róla is kiderült, akárcsak az általa kissé lenézett veristákról, hogy regényének hőseit az életből lopta. És aki egy örületben felmagasztosult Kronos agyából kipattantnak látszott, a szegény Bazil Hallward sárga barátja és a szép Sibyl-Vane lélekbeteg szeretője, nem volt más, mint Lionel Forster, egy derék angol gentleman. Ő az igazi Dorian Gray. Perverz piktorarcok belesápadtak a látásán, úgy érezték, hogy a sors a legkeresettebb örömeit és a legkeresettebb fájdalmakat készíti elő számukra, mert megismerték őt. Arcza, mint az Antoniusé, a legtökéletesebb görög-angol plasztikának adott jelentőséget. Lionel Forster lett volna ez a nagy lázaktól meggyötört fantáziának a terméke. Egy londoni incroyable, egy modern muscadine, nőcsábász, lump és naplopó. És mi, akik csak a mesékben hiszünk, az életet tagadjuk, már rég sirjában képzeltük őt, azóta, hogy önmaga kezével döfte le a haldokló portrét, melyet Hallward-Prometheus festett róla. Azok ellenben, akik szeretik a fantázia mögött az életet keresni, most naiv örömet érezhetnek. Dorian Gray még él; igaz, hogy csak Lionel Forsternek hívják és nem több, nem kevesebb egy ritkuló hajzatu, Cambridget végzett, kimért modoru brittonnál, igaz, hogy épp most szállították rokonai a bolondok házába, — de még él. És Wilde-rajongók bizonyára sietni fognak bekopogni a Bedlam kapuján, hogy a nagy Perverz utolsó élő emlékét, — élőhalott emlékét megbámulhassák.

SZINHÁZ.

Beszélgetés Henri Becqueról.

— Párisi emlékek. —

Éjszaka ketten sétáltunk a Place Pigalle-on. Barátom, a francia kritikus, aki egyelőre egy tizedrangu ifjúsági folyóiratban vezette az orfeumok rovatát és legfőbb vágya az volt, hogy egy Odéon-előadásról recenziót írasson, hirtelen így szólt hozzám:

— Nézze, Henri Becqueról azt írta Filon nemrégiben, hogy semmi köze az európai irodalomhoz és egyedül áll a francia kultúra egy sarkában. Mit szól ehhez?

Én lassan kezdtem vele vitatkozni és azután meg sem hallgattam, hogy mit válaszol. Gesztikulálva és dühösen mondtam:

— Ez nem igaz. Filon, akit egy sajtóhiba nagyon helyesen ferdített Filouvá, nem érti Henri Becquet. Souday sem érti és Sée sem érti. Párisban senki sem érti. Aki megérti ezt az embert, az tökélet és dicsőséget csinálhat ebből a megértésből. Berlinben megértették ezernyolczszázkilencvenegyben. Henri Becque bevonult egy kávéházba és unótan, köpködve, adósságokat csinálva, irogatta a Hollókat. A legunalmasabb dolgokról van itt szó és a színészeknek instrukciószerűen ásitaniok kellene. A próza minden szürke-sége vonult be a francia színpadokra, ahol Du Ryer versei és Dumas viccei egyformán hasogatták eddig a kulisszákat. A sugó elfelejtette a végszót, úgy elálmosodott ettől a végtelenül egyhangu, délelőtti beszélgetéstől, amivel Becque megtöltötte a Hollókat. Ez aforizma lesz, amit most mondani fogok, régi és nagyon haszontalan ötlet: a francia ráveti magát valamire (új kormányforma, új irodalmi irány, új divatruhák) és tíz év alatt a tulzába viszi. Roppant szorgalommal és hihetetlen zsenialitással dobta be Napoleont a Lajosok tükörtermeibe és rögtön abszurdummá tette utána a czézári államot. Az előkelő parnasszistákra odatette Vielé-Griffinénet, a plebejusi szimbolista poézist,

de öt évvel később a szimbolisták kimondták, hogy az ő irányukban tovább haladni nem lehet. Henri Becque a teteje, a végpontja, a rettenetesen magas csúcra a realista drámának. Ővele elérték a köznapiság elérhető mértékét. Haladás lehet még arrafelé, hogy a jelenetek végét kihagyják, de ez már nem a realista dráma, hanem a detektív-darab. Jeleneteket csak Becque tudott úgy leírni, ahogy megtörténtek, úgy összefűzni, ahogy megtörténtek; fogadjunk, hogy a Hollók első felvonása másodpercre pontos mása egy lejátszódott eredeti expozíciónak. Becque drámái szolgálai fényképek. Igaz ez, vagy nem?

Barátom, a kritikus, ekkor már álmosan járt mellettem. Halkan és minden meggyőződés nélkül mondta:

— Igen.

Én rácsaptam a szerencsétlenre:

— Igen? No jó. Hát látom, hogy maga sem érti Henri Becquet. Amit most róla mondtam, hogy szolgálai fényképész, minden párisi által három perc alatt elfogadott frázis. Könnyű, külsőleges és utálatosan újságírói mondas, melynek csak a fele igaz. Az el nem mondott másik fele. A másik fele tudniillik ez ennek a mondatnak: Becque a köznap legnagyobb költője. Másolja az életet percről-percre, dialógusról-dialógusra. De csak azokat a perczeket és azokat a dialógusokat, melyek egy bizonyos dologra vonatkoznak. Ezt tenné minden realista drámairó a teória szerint, de Becque sokszor belévegyit olyan részeket is a darabjaiba, melyek látszólag egyáltalában nem függenek össze a fődologgal, a témával, a czimmel. Ezek a bizonytalan, a neutrális részek teszik a Becque zsenialitását. Láthatatlan és szürke szálak vezetnek ezekből a neutrális részekből a főeszméhez. Hiszen mi is sokszor összefüggés nélkül gondolunk reggel egy este történendő nagy eseményre; csak egy pillanatig gondolunk rá, miközben egész másról beszélünk. De a beszédünknek van egy finom mellékzöngéje, mely profán füleknek hallhatatlanul dalolja a nagy események főmotivumát. Ez Becque nagysága és ezzel függ össze egy másik teóriám is: hogy a mai realista drámának egy géniusza van és ez ő, Henri, a Source-kávéház lumpja. Az öreg Becque, ez az ifju Hauptmann és a fiatal Antoine, ez Reinhardt, a Theatre Libre, az a Freie Bühne, mert Páris az Páris, és a francziák...

Ekkor barátomra néztem. Barátom felhasználta az utolsó körmondatot és eltűnt. A Montmartre-on erősen virradt.

Sz. L.

Helvey Laura. Mi, a nézőtér profánjai, még a megsejtéséig sem juthatunk el annak az emóczióknak, amely a színpadi királyok és királynők lelkét megrázza, lázba ejti a régi nagy sikerek visszaálmodásán. Valóban, csak visszaálmodás az egész, mert a színpadi dicsőség mulandó s csak az emlékezetbe kapaszkodik bele görcsösen. Elszáll a nagy esték sikere, mint a rizspor meg a bajuszragasztó masztix szaga. Mégis irigylésreméltóak ezek a színpadi királyok és királynők a maguk nagyszerű emócziójáért. Az első szerep sikere már meghozza ezt az emócziót, s vajjon mit érezhet az, aki negyven esztendő sikereit álmodhatja vissza? Helvey Laura pénteken ünnepelte meg színpadi pályájának negyvenesztendő jubileumát s amikor ott állott ünneplő társai és közönsége előtt, alkalmasint csak a mult visszaálmodásának emócziója volt az ő legigazabb jutalma és gyönyörúsége. Hiszen ma már a színész dicsősége sem olyan, mint régente volt. Helvey Laura, amikor negyven esztendővel ezelőtt először lépett fel a Nemzeti Színházban, alkalmasint jobban érezte a színpadi dicsőség gyönyörúségét, mint a jubileumi előadáson. Ma már a közönség is nagyon megváltozott s a lelkesedésnek nincsenek olyan nagy fokozatai, mint régente. Boldog idők voltak azok, amikor a közönség megrendülve fojtotta vissza lélegzetét, amikor a hős száraz

torokhangon kiáltotta oda vetélytársának : Uram, egyikünk fölösleges e földön! Ah, a nagy társalgási szerepek! Azok a nagy mondások, hatásos kijelentések, amelyekkel a hősnők művelt társalgásra oktatták nagyanyáinkat! Helvey Laura ezekben a nagy társalgási szerepekben vált ország-szerte bámulttá, miután átment a drámai szende és a drámai hősnő szerepeinek fokozatain. Ma már meg sem tudjuk érteni, hogy mi módon lehetett valaki nagy társalgó azokban az affektált beszédű színművekben, amelyek amolyan »műtársalgást« produkáltak. De más volt akkor a színpad stílusa s más volt a közönség lelkiülete is. A nagy szavak és a heves mozdulatok kora volt az, amelynek elmúlásával sok színész és színésznő dicsősége szállt tova az örök feledésbe. Helvey Laura győzedelmeskedett a stílus változásán, együtt változott meg vele és ezért maradhatott meg maig a színpadon. Jubileuma csöndes volt, mert ma már csöndes a közönség is. Vége már annak az időnek, amikor az emberek lelkét extázis lepte meg egy-egy színésznő látásán. Ma már nem fogják ki a primadonna kocsjának lovait. Mióta a színház éppen olyan üzletté vált, mint a fűszerkereskedés, az emberek azt mondják a színigazgatónak : Nem húzom a primadonnád kocsját, nem csinállok reklámot a színháznak!

Művészet.

A Mücsarnok tavaszi tárlata.

Van ahogy van, mert hogy is lehetne másképp! — mondja Justh Zsigmond alföldi nazarénus parasztja s ha tíz évvel ezelőtt tulságosan szoikušnak találtuk is ezt a filozófiát, azóta annyiszor jártuk meg csalódottan a Mücsarnok-ot, hogy lassankint szépen beletörődtünk ebbe a paraszti vigasztalásba. Hát ne sokat okoskodjunk most se azon, hogy miért van így, ahogy van s hogyan kellene lennie, ha egyáltalán lehetne másképp, hanem nézzük inkább, ami van és érzük be vele. A Mücsarnokot amugyis más szemmel kell néznünk; a forradalmi törekvéseket és ujszerűségükben meglepő revelációkat nem ezeken a falakon belül kell keresni; ide azok jönnek, akik már beérkeztek, akár megállapodottan, kiforrottan, akár ifjan előregedetten.

Mégis, az idén külön csalódás is ért hennünket. A moderneknek, a MIENKnek nagy garral hirdetett bevonulása, úgy látszik, elmaradt. Mindössze ketten adták le névjegyüket, talán csak azért, hogy meg ne czáfolják a nagy kibékülésről hivatalosan is proklamált híreket. Csók István elküldötte hatalmasan érzéki alkotását, a »Vampirok«-at, melyet két évvel ezelőtt már érdeme szerint méltattunk a MIENK kiállításán s Iványi-Grünwald Bélának is gazdagabbá kellett lennie egy tapasztalással, azzal tudnillik, hogy uttörő munkájának egy olyan nagyszabású termését, mint amilyen »Csendélet«-e, beakasztották a félre-eső IX-ik terembe, jórészt fiatal, de tehetségtelen kezdők képei közé. Azt hisszük, ez az akasztási politika nem fogja tulságosan megszilárdítani az amugysem valami szilárd alapokon nyugvó barátságot a hatalmas szövetségbeliek s a kegyelemre visszatért tékozló fiuk között.

Azok közül, akiket a modern magyar művészet erősségei közé szoktunk számítani, Magyar-Mannheimer Gusztáv rukkol ki egy finom kollekcióval, melynek darabjai a magyar impresszionizmus legszebb gyöngyei közül valók. Herrer Czézár erősen dekoratív táncosnője, Bosznay nagy tájképe, Kacziánynak Harrisonra emlékeztető napos tengere és a régóta hallgató Révész Imrének egy apró vászna, oázisokként enyhítik a nagy terem sivárságát. A kisebb

termekben Mednyánszky két erőteljes tanulmányfeje, Székely Andor, Edvi-Illés Aladár, Góth Móricz, Koszta József, Kunwald Czézár, Zemplény Tivadar s a szolnokiak közül Olgay és Szlányi — s Endrey Sándornak egy minden konvencziótól ment, előkelően felfogott arc képe — ez minden, ami emlékkünkben maradt az első revízió után.

A másik, amire emlékszünk, hogy a fiatalság feltűnő gyéren és elég rosszul van képviselve. Egy új név: Kálmán Péter ígér legtöbbet, nem ugyan nagy apácza-kompozíció-jával, hanem inkább egy teljesen megértett és közvetlenül visszaadott vázlatával. Mellette eddigi fejlődésükhöz képest haladást jelentenek a Tibor Ernő, Zord Arnold, Vörös Ernő, Kacziány Adrien, Szent-Istvány Gyula, a fiatal Lechner Ödön s Andaházy-Kasnya Béla munkái. Biztató debü a Telek Antalé és Kukán Gézáé is. Elég szintelen a Mücsarnok plakátpályázata is; a sok abszolúte nem dekoratív terv között még leginkább a Földes Imre, Tuszkay Márton és Kron Jenő tervei volnának alkalmasok, ha nem is kivitelre, de legalább is díjazásra, hogy nagyobb ambícióval láthassanak hozzá — újabb tervekhez.

A szoborteremben Simay Imrének egy merészen stilizált lovasszobra felett léssen nagy gaudium, pedig ez a szobor tizszeres nagyságban rendkívül művésziesen hatna a maga erősen archaizált síkjával. Kisfaludi-Strobl Zsigmond ezuttal szintén merészségével tűnik ki; szemüveges portréján a pápaszem merész felfogása sők kész mestert megszegyenit ifjai bátorságával és technikai készségével. Az új szobrászremedéket legelőnyösebben Bory Jenő, Kara Mihály és Beszédes László képviselik.

Ne hagyjuk még említés nélkül Thomas Antalnak egy építészeti tervrajzát, mely a mai Mücsarnokot szeretné modernebbé restaurálni. Örülünk rajta, ha tervét megvalósíthatná, bár — az igazat megvallva — jobb szeretnők, ha ezt a reform-munkát belülről kezdenék meg a Mücsarnokban. Arra jobban ráfér.

Tövis.

IRODALOM.

Lepel nélkül.

(Szilágyi Géza emléksrajzai.)

Lepel nélkül: tehát úgy, mint a szobrász dolgozik. Tömören, élesen, a test eseményeit néhány síkba foglalva. Így szeretném értelmezni a Szilágyi könyvének címét.

Ötven embert kapunk azokban a percekben, amikor szabadon terjeszkedik az izomjártékuk; — de talán nem ezen van a suly. Amint az író kétszáz oldalon át nézi az alakjait, egyetlen egy makacs szempontból, keresve hennök az örök konstruktívát, a szerelemnek egy-két nagy síkját, erre az igazán plasztikus nézésre czéloz a könyv címe. Nem a test plasztikájára. A műszaki eljárás legalább is érdekel úgy, mint a tárgykör. Bizonyos, hogy minket az élethez nemcsak szexuális vonatkozások fűznek, de a mi írónk számára a többi vonatkozások csak jelentéktelen fénytörések, elhanyagolható reflexek az emberi akton.

Egy ölelő és egy eltaszító mozdulatba szintetizálja az egész életet, erős haraggal a lelkében az utóbbi mozdulat iránt. Az ölelést nemcsak jognak, hanem kötelességnek vallja: Számon kéri érte az embereket minden lapon. Néha az adóvégrehajtó ridegségével, néha csak egy pár fukar szóval. Támadja a szülőt, az irodafőnököt, az államot, amiért korlátozzák a mámort, a hűtlenséget, az öv és fátyol megbontását. Ezt a boszus hangulatot vési ki ötven kis domborműben; az egész friz gyönyörű. Egyoldalú, de

ahol a tárgyilagosság végződik, ott kezdődik éppen a lírikus. Mert zománcz és muzsika nélkül nyújtja át Szilágyi a szöveget; örülünk, hogy megkaptuk az átható erejű gondolkozót és nem veszítettük el a művészt.

Látszólag rokonszenvez a guryolódó és valótláló művészekkel, Rabelaisval és Maupassant-nal. Lényegileg különbözik tőlük. Mert a jelenségeket fantasztikusan túlértékeli. Minden bokor mögött egy Vénusz-barlangot sejt, minden hullámfodor alatt egy sellőt. Kanárimadarak ölyvszerű méreteket kapnak, lepkét üző gyermekkarokra az a gyanu járul, hogy valahol titkos, meleg oltároknál megremegnek, vékony, libbenő hajfürtökből bikanyaku férfiakat megfojtó bűnös fonatok lesznek, és minden kis aranytopán alatt csontvázak ropognak.

Szilágyi tulfeszített képzelme ilyennek látja a színjátékot. Az embert vagy tulontul. erőnek, vagy tulontul gyöngének. Ugy gondolom, hogy az ösösztönök felé való közeledésnek és a tőlük való eltávolodásnak ezer finom szögi elhajlása van. Ez teszi az életet oly árnyalatossá, oly bonvivantszerűen kedvessé, gyermeken fordulatossá, mese-szerűvé és főként oly egészsé. Szilágyi, az élesszemű pozitívista, jól tudja és egy helyütt mondja is, hogy testünk sejtjei kicserélődnek, megtanulta jobban, mint más író, hogy nincs két idegélet, amely hasonlítana egymásra, — mégis kiragad az alig elemezhető komplexumból két embert: az ösösztönök apostolát és az ösösztönök aposztatáját. Más-más néven ezeket mintázza csak. A vakbuzgokat. Vajjon pontosan-e? Mondtuk, hogy olyan szempárban, amely egy kék szalagra néz, ő az ünnepélyes vágyakat keresi, rövid kartonszoknyácskákat Phryne izgalmas palástjára növeszt, csilingelő orgánumokat átönt lélekharangokká. Igaz. De megragadó napsütés lehet azon a tájékon, ahol az árnyékok ennyire megnőnek.

Érdekes elhajlás van a Szilágyi prózája és verse között. Ez a könyv csupa biztatás: öleljetek, feszüljön a kar, váljék forróvá az ajk. Egy folyton megújuló felhívás a lázra. Bolond, aki megtér. Bolond, aki csak a küszöbön álmodik arról, hogy jó lenne a szobában lángvörös eseményeket szítani. Ez a kötetlen nyelv. A verseiben sem forgat köpönyeget, de elmondja, a folytatást és levonja a tanulságot. A verseiben is tüzet gyújt, de viszont látjuk sírni a hamu fölött. Könyesebb szemü, tehát emberibb, sápadtabb, tehát finomabb, vérzőbb ajku, tehát melegebb. Ami glóriát fon e könyvben a szerelem köré, ezt a legtöbb verse letépi; a gondolkozónak ültetvényeit a csalódott költő letiporja. Ezekben az erkölcsrajzokban irigyli a kábultakat és megveti a lemondókat. De elhallgatja azt, ami minden versének csattanója, — a vágyak meddőségét. »Ein Glühwurm fand sein Weibchen nicht«, mondja valamivel szelidebben Hans Sachs.

A könyv, melyről szó esik, körülbelül félszáz megtörtént napi-eseményhez fűzi gondolatait. Ugy hat rám a dolog, mintha hőseiről egytől-egyig nem tartana sokat a mi írónk. Ezért ajánlja nekik, hogy építsenek minden zugban és minden órában templomokat a brutális szerelemnek; ő maga — idézhetném tömérdek versét — rádönti az asszonyra az összes boltiveket, oszlopokat, kelyheket. Ajánlja nekik a kicsapó, préda lángot; ő maga, ha egyedül van lantjával, azt dűnyögi: csak keressétek! Ő maga hányszor remélte, hogy majd feléje jön valaki egy pogány, egy mykenei mozdulattal, remélte, hogy kifosztják és kapott helyette egy meissen finom, sima, gunyos mozdulatot, porcellán-mosolyt és senki sem fosztotta ki. A ledér nőt, akit mások számára dicsőít, ő maga ordítva fizeti ki, mint Armand a kaméliás hölgyet. Igaz, hogy arannyal fizet, mert Szilágyi keserősége pokolian cseng. Sok karátu költszet.

A lehanyatló és újra serkentő ember közt az ellentmondás csak látszólagos. Összeköti a két embert a közös

forradalmi hang. A letörést sem fogadja elégikusan; kéjeleg benne és lobogó fáklyát gyújt neki. Azok a halottak, akik a szerelem morgue-jában fekszenek kiterítve, nem éltek éppen a legrosszabbul. Ez a gondolat az új könyvében is kialakul több helyütt. Az igazi költők ezek a tétova, bus emberek, akik, ha leszáll az alkony, százszor visszatérnek a százszor megátkozott sikátorokba és hallgatják tovább az asszonyi szempillák növéstét.

M. G.

Vasárnapok. (Szabolcsi Lajos verseskönyve.) Szabolcsi Lajos első vékony versesfüzetét tíz perc alatt el lehet olvasni. A másik tíz percben gondolkozom róla. A következő tíz percben már készen is vagyok a véleményemmel. Gazdagabb az új magyar líra egy hanggal. Probléma, hogy mi, az olvasók, gazdagabbak lettünk-e általa? Mi ismerjük a hangszereinket s tudjuk, mit lehet művelni velük. Ez a fiatal művész azonban tovább megy és a lehetetlent akarja. Végighuz egy kendőt a zongorán s a hurozat egyszerre úgy zeng, mint az orgona. A zenekarban csengtyük és xilofonok. A hegedükön pedig üveghangok sivalkodnak. Milyen különös. Mi esküszünk a *l'art pour l'art*-ra, mint a kifejezés egyetlen lehető eszközüre. Ő már a *l'art pour l'art*-t is magáért szereti. Mi sokat tudhatunk. Ő mindent jobban tud. Lehetünk merészek, bátrak és ujak. Ő holnap nálunk is merészebb lesz. Nekünk vannak ritka és forró perceink. Ő állandóan negyvenfokos lázban vergődik.

Az ő lírája ünnepi líra. A művészet testtelen formáit adja. Mindentől elvonatkoztatott művészet ez, mely annyira magáért való, hogy még az életet is megveti, a mi drága, szegényes hétköznapijainkat, a mi szürke és mély bánatainkat s mindenek csak a tejfelét szedi le, ünnepi színeket, vasárnapi szavak parazsát keresi. Vannak művészek, akik inkább a nyelvükbe harapnak, semhogy banalitást mondjanak. Ők a forradalmárok forradalmárjai. Stuart Merrilre gondolok és a kedves és különös Saint Pol Roux-ra, aki a pillangót *bábiruhás bábu* nak nevezi, a levegőt *Ádám apánk konyakjának*, a hollócsapatot *repülő temető*-nek. Nálunk az affektálás és a keresettség természetesség. Világfájdalom van bennük, egy csecsemő pesszimizmusa, aki eltolja magától az anyaemlőt és azt mondja: elég. unja az életet, neki már ugys mindegy. Oktalan és édes bánat ez, amely egyenesen a boldogságból született, de azért éppen nem hazug. Poétai bánat. Ezek a boldog tulzók kinevetik *Mallaryét*, kinevetnek mindenkit. Elnevetik még a bánatunkat is. Micsoda közvetlen és minő banális. Az arcunk elsápad; szájunk eltorzul és könyek csorognak a szemünkből. Hisz mindenki úgy sir. Ezt mindenki tudja. Eredetinek kell lenni. *Fiat symbolismus et pereat mundus.*

Szabolcsi Lajos valahogy rokon velük. Nem utánozza őket, mint ahogy senkit se utánoz, bár az is bizonyos, hogy a francia szimbolizmuson, a romanisták szívárványos versein nevelkedett és az ő érdekes és ujszerű poézise ugy született meg, hogy tulhaladta ezeket. Mégis a miénk ő. Itt-ott néhány sorával a legmaibb hangot ütötte meg és egy finom, urian előkelő érzésvilágba vezetett, az utolsó tíz év kulturájába, a mai Budapestbe, amely villamfényben, operában, tennissgroundon mulat és egy nyugodt élet boldogságában érzi át a legnagyobb szenvedéseket. A boldogoké a szép fájdalom. A fiataloké a halál poézise. Nincs tehát jogunk megkérdezni, miért sir a poéta? A világ legboldogabb és legderüebb népe, a görög, teremtetete meg a sorstragédiát és azt hiszeni, mindig csak boldog emberek irnak szomorú verseket és egészségesek sopánkodnak a betegek helyett és Szabolcsi Lajos mindent szépen fejez ki. Ezzel megváltja jogát a költészetéhez. Tartózkodó, szükségzavú és ökonómikus. Ismeri Voltaire mondását: »ha mindent kimondunk, unalmasok leszünk«. Később bizonyára rájön arra is, hogy akkor is unalmasok leszünk, ha semmit se mondunk ki.

L—i.

A magyar urinó czimmel egy igen előkelő kiállítású könyvecske jelent meg a *Holzer* divatárú cég kiadásában. Kiadta pedig az országosan ismert cég ezt a hasznos kis könyvet negyvenéves jubileuma alkalmából. Uri asszonyok írták és igazi írónők ütötték nyelbe az egészet. Össze van foglalva benne mindaz, amit egy mondain asszonynak, aki a jó társaságban megfordul, tudnia kell. Szó esik benne ruhákról és ruházkodásról, kalapokról, fehérneműkről, utazásról, fürdőről, tengerpartról, színházról, estélyekről, meghívókról, kézimunkálásról, zsurokról, sportról és még a harisnyakötőről is. Afféle *Dont* ez a könyv, meg van benne, ami illik és ami nem illik. Szóval tanulságos, okos és illedelmes. Aki alaposan végigtanulmányozta, perfekt uri dáma lesz, föltéve, hogy annak született. Mert az is olyasvalami, amit megtanulni nem lehet. A szövegeket eredetileg *As Ujság* közölte husvétii mellékletében.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálogbankja m. rt. Mátyás Lajos elnöke alatt márczius 30-án tartotta meg XVII. évi rendes közgyűlését az intézet helyiségében. Az alak-szerűségek elintézése után Leitner Zsigmond vezérigazgató terjesztette elő az igazgatóság jelentését.

A közgyűlés az igazgatóság jelentését tudomásul vette, az előterjesztett mérleget elfogadta, a felmentvényeket megadta és a tiszta nyereség-felosztása tekintetében a következőképpen határozott: 880.000 korona, azaz a részvénytőke 5 és fél százaléka osztalékra, 95.773 korona 50 fillér a tartalék-alapnak 1.500.000 koronára leendő kiegészítésére, 70.000 korona a részvénytőke 5 és fél százaléka osztalékra, 25.000 korona a tartalék-alapnak 1.500.000 koronára leendő kiegészítésére, 20.000 korona nyugdíjalapra, 75.193 korona igazgatósági jutalékokra, 25.000 korona a leltárszámla teljes leírására, 10.000 korona az intézeti háztartásértékének csökkentésére fordították, végül a fennmaradó 66.844 korona 67 fillér új számlára vitessék át. Ezek után a közgyűlés a felügyelő-bizottságba Bichler Vilmos (új), dr. Horváthy Géza, Kaltenecker Márton, Lányi Mór, Lekky István (új), dr. Proszwimmer Sándor, Reiner Mihály (új), Révész Adolf, Szepesi Sándor és Weiner Lajost megválasztotta. A szelvények 1910 április hó 1-től kezdve az intézet pénztáránál 11 koronával váltatnak be. Dr. Kégl János részvényes indítványára a közgyűlés az elnökségnek, az igazgatóságnak, a vezetőségnek és a tisztviselőtestületnek eredménydus működésükért a legmelegebb elismerését fejezte ki.

A Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank márczius 29-én tartotta Beck Miksa elnöke alatt XL. rendes évi közgyűlését. A napirend előtt Török részvényes meleg szavakkal emlékezett meg Beck Miksa elnökről, aki az elmúlt év folyamán ünnepelte negyven éves igazgatói jubileumát. Méltatta Beck Miksának az intézet érdekében kifejtett eredményes munkáját, mire az elnök köszönő szava után a napirend következett. Az igazgatóság jelentése szerint az élénkebb üzleti kedv folytán a bank forgalma jelentékenyen megaladta az előző évek forgalmát, miután azonban az állandó pénzbőség következtében a kamatkonjunktúra kedvezőtlenül alakult s a gabonatermés gyenge volt, az üzletév jövedelme nem emelkedett lényegesen s így a bank az elmúlt esztendőhöz hasonlóan 7%, azaz részvényenkint 28 korona osztalékot fizet.

Az igazgatóság által javasolt alapszabálymódosítások, melyek főleg a bank által üzletkörébe felveendő kölcsönüzletből váltak szükségessé, a közgyűlés által elfogadtatván, az igazgatósági választásokat ejtették meg s ezek szerint az igazgatóságba új tagokul Szápáry László grófot, Károlyi Imre grófot, Széchenyi László grófot, Lohnstein Ágostot, Potter Márkot, Henri Poiriert, Kohner Jenőt és Lustig Hugót választották meg. A felügyelő-bizottság tagjaivá Engel Ernőt, Kelemen Sándort, Kozma Andort, Kőrösi K. Albertet, Scheiber Endrét, Seitz Ottó dr.-t és Stern Györgyöt választották meg.

HETI POSTA.

Budapest. *F. L.* Verseit nem tudtuk megérteni. A kéziratot átveheti s ajánljuk, forduljon a versekkel a szomszédságba. Ott hivatásszerűen foglalkoznak költők felfedezésével s elveszetteknek tartják a napot, amelyen legalább három költőt fel nem fedeztek. Külön hivatalt szerveztek erre a célra s hivatalos órákat is tartanak reggeli 9-től déli 2 óráig. Ha ezen időn belül nem jelentkezhettek, nem baj, mert a hivatalos órák lejártá után inspekciót tart egy alszerkesztő, aki szívesen fogadja a későn érkezőket. Felfedezési díj nincs.

M. E. A két novellát nem használhatjuk. Emelyitően romantikusak.

Femme. Az igazság tudatos elhallgatása is hazugság. Ezt ön mondta s ezzel az állításával meg is bélyegezte azt a cikket, mely Magyarország legutóbbi husz esztendejének irodalmát ismerteti sok rosszakarattal és kevés objektivitással. Az elismerésért hálás köszönet.

Szeged. *K.* Még nem olvastuk el.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

MUSCHONG-BUZIÁSFÜRDŐ

BUZIÁSI PHÖNIX ÁSVÁNYVIZ

ÜDÍT, GYÓGYIT. **BAKTERIUMMENTES** TERMÉSZETES ÁSVÁNYVIZ. Kapható mindenütt.

Budapesti főraktár: VI. Ker., Eötvös-utca 44. szám. Telefon 86-35.

Párisi utazásomból visszatérve, van szerencsém a t. hölgyközönség b. figyelmét műtermemre felhívni, ahol az eredeti párisi modellek, valamint saját kreációim láthatók.

MERÉNYI LICA

VII., Damjanich-utca 30., III. em. Telefon 174-85

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACILLUS „RATIN”

fertőző betegséget plántál az illető állatfaj között és teljesen kipusztítja. A magy. kir. áll. bakteriológiai intézet véleménye szerint más állatra avagy emberre ártalmatlan. Prospektust ingyen küld a »Ratin« Bakteriológiai Laboratorium vezérképviselője Budapest, Rottenbiller-utca 30.

A VILÁG LEGELSŐ GYÓGYFORRÁSA

PÖSTYÉN

CSÚZ, KÖSZVÉNY, ISCHIAS IZZADMÁNYOK ELLEN

Mindig nyitva.

Fürdőigazgatóság.

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal Beretvás-pastillát

mely 10 perc alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Kapható minden gyógyszertárban. Készíti **BERETVÁS TAMÁS** gyógyszerész, Kispesten. ::: Orvosok által ajánlva. Három doboznál ingyen postai szállítás.